

86684

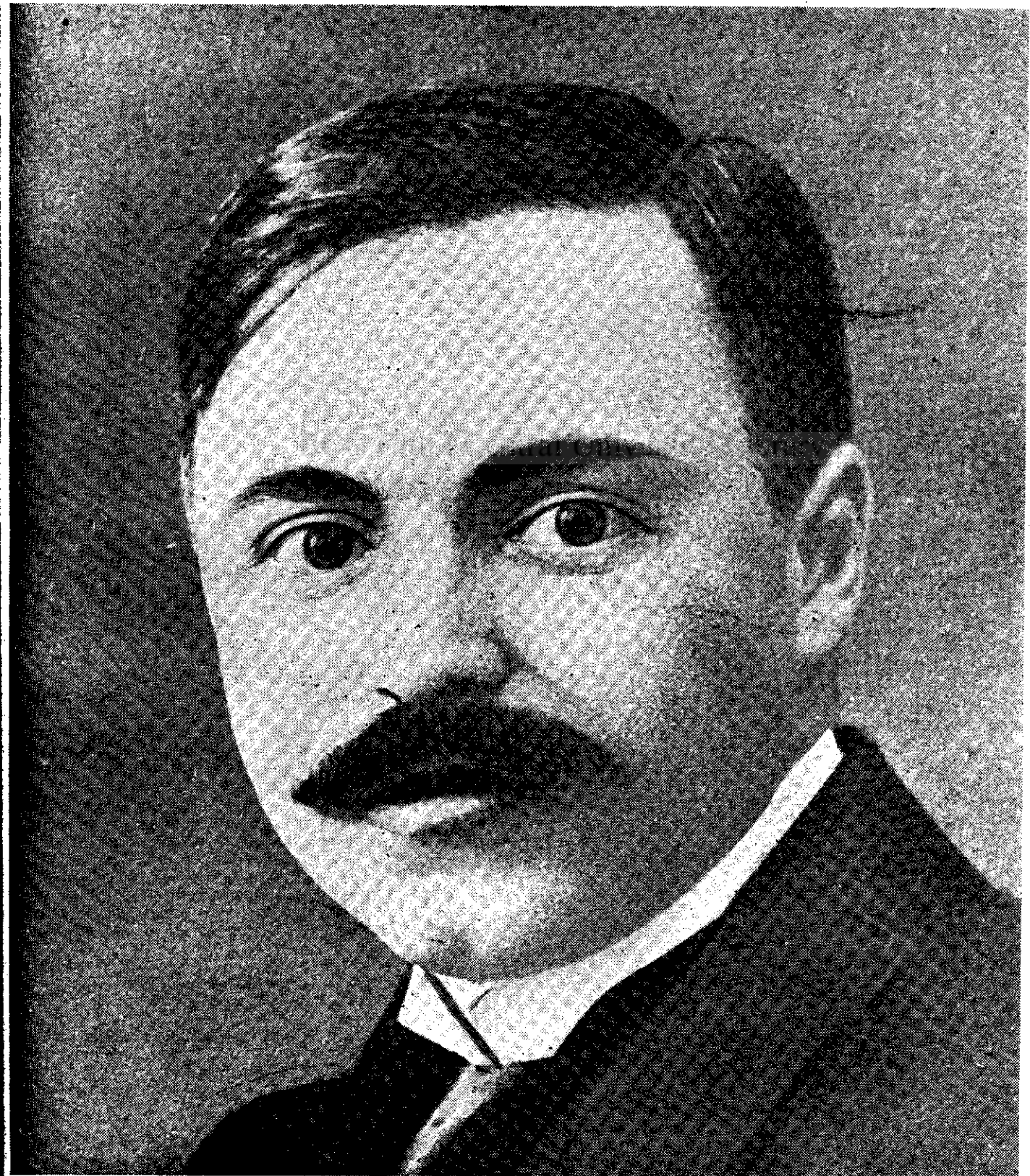
Universul

Anul XLVI Nr. 22

25 Mai 1930

5 Lei

literar

PANAIT CERNA

C t i t o r i i

PANAIT CERNA (1881—1913)

de TRAIAN IONESCU

Artiștii sunt lebedele prea fericite dacă au apucat să-și cânte simfonia cea mare înainte de a fi atinși de vârful coasei. Mulți, plini de talent, se sting înainte de a fi dat tot ceace ar fi putut da. Nu moartea propriu zis le este durerea cea mare, ci moartea prematură, înaintea desăvârșirii visului lor artistic. Aceasta este soarta fatal rezervată multor poeți și artiști. Mizeria și lipsurile ascut mintea, boala sensibilizează până la durere. Poetul sau artistul sunt în cea mai favorabilă dispoziție creatoare. Omul suferă, se distruge, arta câștigă opere remarcabile și apoi vine răsplata tuturor necazurilor: *uitarea*.

Nici un poet, dela Eminescu încoace, nu a avut atâtea merite, nu a lăsat o mai încheagată operă poetică și totuși nu a fost uitat cu mai multă ușurință ca Panaît Cerna. Uitat în memorabila „săptămână a poeziei” când vitrinele librăriilor au găsit loc pentru toate dibuirile puerile numai pentru Cerna nu; uitat de profesorii întocmitorii de manuale didactice, în cari, vorbindu-se despre poezia românească (se dau multe nume cu exemplificări destul de rău alese) de Cerna se amintește sumar, sau nici nu se pomeneste.

Artist, în strictul înțeles al cuvântului, a iubit viața cu disperarea aceleia care știe că numai are mult de trăit: „De-aș mai trăi doi ani” — vorbele acestea deveniseră ca un refren pentru dânsul ¹⁾; și-a iubit țara în sânul căreia a crescut — și-a divinizat prietenii și s'a închinat cu evlavie artei sale pe care o socotea deasupra tuturor celor lumești atât de trecătoare.

„Un om de statură mică, nervos, cu ochii mari, cenușii aproape, așa de întunecat era albastrul lor. Privirea lui aci limpede, aci turburată...”

„Când vânturile reci de toamnă înfiorau Capitala, el părea mai mic în paltonul lui lung sub care tresărea ca o licărire de viață, cu pălăria trasă peste ochi, așa cum se strecura neștiut de nimeni prin mulțimea anonimă. Cățiva prieteni buni și de inimă l-au făcut uneori să simtă cât mai puțin asprimită viața. Mai târziu, au început să se intereseze de el și cei mari ²⁾.”

„Era dintre aceia cari te farmecă dela primele vorbe.

„atât de bun, atât de blajin, încât simțiai nevoia unui contact cât mai des, cât mai intim.

În toată firea lui nimic din defectele atât de dese la oamenii de geniu. Deși conștient de puterea geniului său, el nu exagera. I se părea ceva firesc și, nu de puține ori, se simțea oarecum jignit când admiratorii lui îi arătau, prin vreun semn, stima și recunoștința lor.

O boală grozavă îi atinsese plămânii. O știa, o cunoștea foarte bine, s'a supus tratamentului ca un copil.

„Am văzut mulți oameni loviți de această boală, puțini însă care s'o suportă cu atâta seninătate.”

„Avea pentru prietenie un cult ca al celor mai buni dintre antici: prietenia caldă, devotată, intimă era la el o trebuință primordială: nu putea concepe viața fără prieteni și nu putea trăi o zi fără a vorbi cu unul din ei cel puțin, sau măcar a-l vedea.”

Muncitor peste măsură, a ajuns prin merite până la cea mai înaltă treaptă culturală: doctor în filosofie, mai mult din obligație față de prietenii și profesorii lui, decât din dorința de a parveni.

„E frumoasă ramura de studii ce mi-am ales, dar e un chin și aproape imposibil să studiezi în străinătate în condițiunile de nesigurantă, în care mă aflu eu. Și apoi, Muza suferă; partea cea mai bună a mea o jertfesc pentru lucruri trecătoare, de cari ar fi capabili și alții cu oarecare muncă.”

Pușini scriitori poate au fost și sunt și astăzi conduși de atâta conștiințozitate în pregătirea operii lor.

„Vreau să public numai când socot cu eu cale: vreau să scot volum numai când voi fi cu deplin mulțumit de toate bucățile pe cari le voi prezenta în acel mănunchiu.

După ce nu mă aștept să recoltez alte mulțumiri de pe urma lui, aș vrea să am cel puțin această satisfacție a lucrului conștiințos și întreg.”

Contra așteptărilor lui, volumul este premiat de Academia Română.

„Tare mult mă surprinde recomandarea lui — (Dutilin) — nu mă așteptam. Du-te la Academie și cetește raportul. Te pomeneste că m'a clasificat printre poeții..... abstractivi...”

Departa de țara-i scumpă și îndepărtat de îndeletnicirile-i poetice la care ținea așa de mult, abia aștepta momentul eliberării de sub teroarea examenului.

De aceea, când își ia doctoratul, scrie câteva rânduri în cari și revarsă toată bucuria copilărească de a fi în sfârșit liber, libertate de care nu i-a fost dat să se bucure.

„Sunt liber. Pricipi ce vreau să spun. Sunt liber, liber, liber. Pe aici mai rămân vreo trei săptămâni, după aceea mă duc în lumea toată.” (Peste trei săptămâni a murit).

O viață de muncă și de trudă, pentru ca atunci când succesul trebuia să-i răsplătească răbdarea, să cadă doborâtă cu un gest liniștit de frunză ofilită.

Bolnav și sărac, n'a râvnit totuși niciodată la bunuri materiale, n'a urât pe nimeni și niciodată nu și-a plâns soarta. Accentele de indignare și revoltă nu i le-a smuls durerea lui ci suferința celor slabi și oropșiți însă nealterați etnicește către cari se îndreptaseră cu nădejde toți ochii luminați ai timpului (curentul semănăto-

rist). Dela poezia patriotică, trece la poezia erotică — în care rămâne neîntrec prin avântul sufletesc și tăria sentimentului și apoi la poezia filozofică, adânc înbrățșetoare a marilor probleme ale vieții cărora le dă o deslegare originală și lăricită.

Poate fiindcă poezia lui trecea pe preocupările momentului a fost primită cu multă rezervă de unele pene destul de competente, cari și astăzi încă fac eiaș serisului românesc.

Un singur admirator entuziast al poetului Cerna — d. prof. Mihail Dragănescu, surprins de valoarea scrierilor publicate în *Semănătorul* a reușit contra multora de pe atunci să-l impună părții opiniei publice, printr'o serie de articole publicate în „*Convorbiri critice*”.

Valoarea unei opere este nediscutabilă atunci când, trecând peste particular, îmbrățșând universalul, ajunge la o concepție nouă și originală; tocmai prin această poezia lui Cerna se ridică deasupra timpului său și va stăruia multă vreme, luminând labirintul întunecatei lirici românești.

„Marea poezie trebuie să aibă pretinziuni un val de misticism și o undă de filozofie precum, pe de altă parte, orice concepție religioasă nu poate fi lipsită de poezie și de meditare filozofică, iar orice concepție filozofică trebuie să aibă un suflet de poezie și o vibrație de credință religioasă. Iar Cerna era un nesecat izvor de concepție, de iubire și de avânt spre ideal.”

A trecut prin viață cântând, cu zămbetul pe buze, fericit în sărăcia lui și alina de mângâierea-i supremă: arta. A fost *poetul fericirii umane* ³⁾.

O singură dată și-a dorit moartea atunci când inhiba lui s'a logodit cu altul (Lu godnă). Totuși și aici este atâta justificare a acestei dorințe, atâta bunătate și altruism, încât ultimul vers pierde din înțeles.

Iubirea lui de viață, nu este stăpân de egoism: o iubeste dincolo de ea de vreme și dorește fericirea și ușurarea suferințelor tuturor.

Viața este un veșnic frământ pentru deal, toate suferințele și lacrimile sunt justificate însă dacă la orizont licărește cât o sămânță de muștar speranța:

*Ce este o durere și-o lacrimă ce n'ascum
Când tână nădejde la luptă te îndeamnă
Și ce-i să cază când viața n'o pierdem*

[în zădărnici] *Când trupurile noastre sunt pietre de alt
Când fiecare știm*

*Că făurim o lume ce-o vor primi ca d
Aci ce nu sunt încă și totuși îi iubim*
(Către Pace)

„Aceasta este originalitatea poeziei lui Cerna — diametral opusă, conceptuală, de la eminesciene. Viața e frumoasă, dură

e justificată prin nădejdea că la sfârșitul sforțărilor, chiar dacă nu noi vom gusta roadele, fericirea sau cel puțin o alinare a suferințelor va fi rezervată urmașilor noștri. *O concepție admirabilă, optimistă și adinc altruistă, cu atât mai merituosă, cu cât a apărut într-o atmosferă îmbăcșită încă de pesimism și melancolie care paralizase multă vreme lirica românească.*

Dând un caracter mai mult omenesc, divinității o îmbracă într-o haină de veritabilă poezie; înobilat și purificat prin dăruirea unuitoare a răstignirii și a morții, Isus s'a înălțat prin iubire și iertare și va stăruii dealungul veacurilor. (*Isus*). Asemeni lui Isus înțelege Cerna să se ridice deasupra suferințelor prin nemărginită dragoste. De aceea poetul consideră iubirea mai presus de toate legile universului.

*Nici despărțirea, nici mormântul,
Nici cel ce ține 'n mâini pământul
Nu pot să pue 'n patrioie
Acolo undă e iubire...*

(Dor)

Este atât farmec și atâta beție într-o singură minunată clipă de iubire încât chiar dacă ar trebui plătită cu mii de suferințe, poetul nu se dă înapoi:

*De-a fost păcat iubitul, mărire cui la scos;
El a făcut păcatul alăta de frumos;
Eu farmec o beție ce'n veci în tine-o porți
Pe clipa rătăcirii îndur și mii de morți.*

(Plănsul lui Adam)

Intensitatea, profunzimea și avântul acestui sentiment este atât de mare la Cerna și-l provoacă atâta fericire încât nu-l poate suporta singur: îl împrumută naturii mconjurătoare care îl trăiește cu dânsul laolaltă:

*Și tainic stelele au prins cuvântul
Și-l repetară 'n crânguri călătorești
Și din adânc a tresărit pământul
Simțind din nou în el scântăia vieții.*

(Chemare)

Deasupra acestei iubiri însă străjuește în sufletul poetului Dumnezeua iubire a iubirilor — a vieții celei tinere care încolțește, mlădiță, la rădăcina îmbătrânită, aducând cu ea păcatele trecutului, de a căror iertare se roagă minuit poetul, cerului. (*Plănsul lui Adam*).

În afară de poeziile amintite mai sus relevăm bucata: „Noapte”, „o adevărată capodoperă a literaturii noastre erotice” (?). „Oricine vrea să scrie poezie va studia opere ca: „Noaptea”, „Plănsul lui Adam”, „Inseminare”, „Printre lacrimi”, fără a mai pune la socoteală bucățile filosofice cum e *Isus*, *Dura Lex* și *Către Pace*”¹⁾. Din opera poetică a lui Panait Cerna se desprinde o înaltă atmosferă de tărie sufletească și de adevărată și sănătoasă înțelegere a vieții.

Este luminișul răcoritor în care inima

obosită își găsește popasul mângâietor. O reîntoarcere către această poezie ar reabilita lirica românească atât de dezorientată și cu aceasta s'ar aduce și un merit atât omagiu marelui dispărut.

Volumul „Poezii” se remarcă prin: gând dur, ibsenian; sentiment meridional și peste tot mircasma unui suflet de elită. Imagini noi sunt închiegiate într-o formă care uneori reușește să fie desăvârșită, armonizându-se în mod ideal cu fondul.

Nediscutabila valoare a „Poeziilor” lui Cerna ne îndreptățește să așteptăm în cel mai apropiat viitor o edițiune critică-tipărită sub o înaltă supraveghere, în condiții tehnice superioare. Ar fi timpul ca poetul să fie prezentat marelui public în adevărata lui lumină alături de M. Eminescu.

TRAIAN IONESCU

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Panait Cerna s'a născut la 25 Sept. 1881 în comuna Cerna, Plasa Măcin, juđ. Tulcea. Tatăl său era de origine bulgară — Stanciolf — iar mama sa românească — Maria:— „oameni simpli și puțin înstăriți” (1).

Din cauza unor agitații iredentiste în România tatăl său urmărit se refugiază în Bulgaria, de unde nu s'a mai întors. Căsătorită a doua oară cu un agricultor

P. CERNA (student la Berlin)

român — Constantin, mama își crește copilul într-o atmosferă curat românească departe de sentimentele pe cari le avea un tată despre care, spune el, nu l-a cunoscut nici odată” (1).

Primele îndrumări, le-a primit în satul natal. După terminarea cursului primar este trimis la Brăila unde urmează liceul real. Deși luptă cu toate nevoile la cari este expus un copil sărac, termină liceul printru clevii de frunte și în 1900, calcă pragul Facultății de litere și filosofie din București.

Anemiât din cauza mizeriilor îndurate se îmbolnăvește de piept; totuși luptă plin de speranță pentru dobândirea unui titlu, ajutat și încurajat de prietenii săi și de câțiva profesori universitari, asupra căroră „atrăsese atenția prin poeziile ce publicase” (1).

Este trimes, în 1905, la Sinaia sub pă-

rinteasca îngrijire a doctorului Mamulea, unde se mai întărește: se întoarce întru câțva vindecat la București și în 1906, își ia licența „cu Magna cum laude”. (1)

Stimulat și îmbărbătat de acest succes, reușește la concursul pentru obținerea unei burse — pentru studierea filosofiei în Germania (la Heidelberg).

La 5 Martie, 1913, își ia doctoratul cu o lucrare de estetică asupra lui Faust.

Nu are însă norocul să se bucure de roadele muncii sale: la 21 Martie, fiind în Lipsa, se îmbolnăvește de pneumonie „a treia” (1) (o mai suportase de două ori) și cu toate îngrijirile unui prieten al său și speranțele date de un doctor din cartier, care-l asigurase că peste trei zile se va însănătoși, Panait Cerna se stinse, în vârstă de 32 ani, „abia la trei săptămâni după ce-și luase doctoratul” (1)

Pneumonia n'a făcut altceva decât să grăbiască dezastrul care era inevitabil după spusele medicilor: autopsia găsise un plămân complet atrofiat, așa că n'ar fi rezistat decât până în toamnă.

Vestea morții lui îndolie toate cercurile literare din regat și din Ardeal. Ziarele și revistele îi aduseră omagii postume prin înduioșătoare articole.

A fost înmormântat prin îngrijirea și cu cheltuelile ministerului de externe.

Activitatea lui literară începe prin 1898 —culminează între anii 1904—1908— când publică în revista „Semănătorul” de sub direcția d-lui N. Iorga. Dela 1908, fiind în Germania, publică din ce în ce mai rar.

În 1910 scoate un volum de „Poezii” în Editura Minerva—premiat de Academia Română, în urma raportului lui Dulfu Zamfirescu.

După 1910, mai trimite câteva poezii revistei „Convorbiri literare”.

Au mai rămas dela el, scrisorile adresate prietenilor săi, în care fondul adânc și limpezimea stilului amintesc proza neîntrecutului critic Titu Maiorescu.

Cărți tipărite:

1) *Poezii* (Editura Minerva 1910 premiata) de Academia Română.

Acelaș volum tipărit în Editura Cartea Românească a ajuns la a V-a ediție.

2) *Die Gedankenlyrik* (poezia filosofică), lucrarea de doctorat.

Reviste la care a colaborat:

1) *Floarea Albastră*.

2) *Semănătorul*.

3) *Convorbiri Literare*.

4) *Viața literară și artistică*.

5) *Convorbiri critice*.

Moartea-i timpurie a răpit literaturii noastre cel mai de seamă poet apărut după Eminescu.

TR. I.

1) Vasile Savel — „Contemporanii”, —

1) Vasile Savel: „Contemporanii” 1920.

2) Dr. Iacobovici: „Convorbiri literare” 1923.

3) I. Rădulescu-Pogoneanu: „Convorbiri literare” 1923.

4) Dintr'o scrisoare adresată din Heidelberg în 1908, unui prieten.

5) Dintr'o scrisoare adresată unui prieten.

6) Mih. Dragomirescu: „Convorbiri critice” vol. I.

7) Mih. Dragomirescu: „Convorbiri critice” vol. III.

8) Mih. Dragomirescu: „Convorbiri critice”, vol.

A D A M Ș I E V A

de I. C. VISSARION

I

F A C E R E A

Pământul se scâldea în razele soarelui și se întorcea împrejurul lui să se încălzească îndeajuns pe toate părțile. Uscatul căsese deasupra apelor și pe pământul negru gândurile lui Dumnezeu se ntrupau ca iarbă, ca flori și ca arbori. Inverziseră câmpiile, iar ierburile, de multe feluri, înfloriseră în sute de culori și în mii de forme; munții se înbrăcaseră în păduri verzi; apele isvorau din poala râpelor și curgeau sgomotoase pe fundul văilor; iar aerul, parfumat de mirosul atâtor flori, colinda prin câmpuri, prin văi și dealuri, sub formă de vânturi năvalnice și puternice.

Dumnezeu privea și gândea înainte, iar gândurile sale albine și fluturi, se ntrupau, păsări mari și păsări mici se făceau, și animale felurite luau ființă prin ierburi și prin păduri.

Doi îngeri privind și ei creația asta, începură în șoapte să vorbească.

— Ce-o fi vrând Dumnezeu să facă cu stătea Lumii? întrebă unul pe cellalt.

— Dar ce-ar face dacă n'ar face Lumii?

— Știu eu... poate nimic.

— Dar atunci în chaosul de nimic, ce-ar fi fost și El de cât nimic?

— Ce mare lucru, de nepriceput și de necreat!

— Ți-se pare că e necreat, pentrucă fără de margini îi este Creația... De-ar avea margini Creația nu ți s'ar pare lucru necreat.

Îngerul tăcu și privi iarăși asupra pământului.

— Dar ce i-o fi trebuind nemărginitul număr de lumi create?

— Dar dacă nu le-ar avea, ce-ar simți că-i trebuie? îl întrebă cellalt.

— Iar nu știu!... Da, încercăm și noi a înțelege scopurile lui Dumnezeu, dar nu putem. După cum ochii noștri nu pot vedea adâncurile fără fund ale chaosului, tot așa și mintea noastră nu poate pricepe scopurile Creatorului, care sunt nemărginite ca și El!

Îngerii își acoperiră ochii cu aripile și căzură așa un timp.

— Știi tu — zise unul — în toate întrupatele lui gânduri eu văd numai minuni... Iacă, într'un mic cap al unei albine a închis un gând, căruia i-a dat putere să se 'nmulțească, adică să gândească și el... gând care să poată gândi... pricepi tu minunea?... Gând din gând... Lumină din lumină!...

— O da!... Dar ce zici de albină, că are sărutările florilor pe piciorușele lor, și fac faguri plini de miere, când vezi că în niște mici capete de furnică, El a închis un gând al său, care poate și el să gândească?... Și iacă o vicie și mai mică, o vezi? tot corpul ei este pe jumătate cât un cap de furnică... Iată, iată... văzut furnica, se pitește... poftim... a sărit departe și s'a ascuns!... Vezi tu, în acest mic cap, cât grosimea unui fir de mătase, stă un gând care pricepe pericolul, care-și caută hrană și adăpost, își iubește iubita și iubește chiar!...

— Lucrul necreat este o minune!

— Așa e — îi răspunse cellalt — și trebuie să vedem întâi minunile și cine

stie când să le putem pricepe!... În țeasta unei păsărele a închis cântecul!... În inima lor a pus dragoste!... Mare semănător de dragoste!...

— El zidește totul, totul!... Trupurile gândurilor lui el le zidește... Broasca țestoasă nu gândește de loc să-și facă carapace de os! Fluturile nu gândește la aripile lui colorate să și le facă: cum nici păsările la fulgii lor cu care să zboare!...

— Ciudat!... Adică minune de nepriceput!

— Cum ți-am spus: Gânduri din gând... Lumină din lumină... Puteri din putere-i!... Ce minuni ciudate!

— Ia ascultă, ce-ar fi dacă am pleca și noi pe noul pământ?

— Gând ce-l primește și eu și vreau să-l fac faptă.

— Haideți dar!

Și îngerii desfăcură aripile și ea două săgeți albe scoborâră la poalele unui deal.

— Ah, ce frumos! Ce frumos! ziseră ei.

Se duseră la apă, o văzură limpede, iar prin ea umblând pești cu solzi ca de argint și ca de aur.

— Și în capul acestora a pus gânduri, căci iată-i cum se joacă la soare și cum se repezără la musca aceea ce căzu în apă!...

— Da, da... Dar ce fel de viață e asta?

— Ce observi? îl întrebă cellalt.

— Observ că aici unul mănâncă pe cellalt!... Vai, ce fel de viață e asta?!...

— Ca s'o cunoaștem n'avem decât s'o încercăm.

— Așa e!... Dar cum?...

— Să-i cerem trupuri tari cum au viețuitoarele de p'aci!...

— Dacă nu ne dă?

— Se poate să nu ne dea?... Libertatea ne este deplină, deci nu ne-o va stânjeni el nedându-ne ce-i cerem...

— Dacă o fi prostie cererea noastră?

— Cum vrei să înțelegem prostia dacă n'am cere să fim proști niciodată?... Dar adică ce-ar fi prostia, decât o lipsă de pricepere, gânduri și fapte ce-ar fi protivnice lui Dumnezeu?!

Îngerul celălalt îi puse mâna la gură și-i spuse:

— Tac!... poate păcătuiți. A fi protivnic lui Dumnezeu este a-i fi dușman!...

— Nu e adevărat, ce dușman pot să-i fiu, când nu pot să-l vatăm?... Ași vrea să cunosc prostia!... Să începem rugăciunea, ce zici?

— Dacă ne-am hotărât, mai trebuie îndoială?...

— Așa e... Stăpâne și Tată... dă-ne trupuri și nouă, ca să putem gusta felul de viață de pe pământul acesta!

Dumnezeu surâse și le trimise acest gând:

E o lume de prefaceri acolo. Vreau să fac niște viețuitoare să nu mai aibă nevoie de necentenitul meu ajutor. Viețuitoarele d'acolo se vor mânca între ele, dacă nu vor pricepe ce trebuie să facă pentru libertatea lor... V'ar fi mai bine să rămâneți ce sunteți, decât să cereți și voi o transformare.

— Nu taică Sfânt și bun... Vrem să fim nițel proști!... Zidește-ne trupuri!...

— Sunteți proști mai mult decât nițel!... și Dumnezeu le începu zidirea.

Ei cereau și El le împlinea voia.

Un om și o femeie fură creați astfel din cei doi îngeri.

Toemai atunci clopotele dela biserica Domnului sunau de Paști adunarea îngerilor la rugăciune.

Îngerii alergau din toate părțile să slăvească pe Dumnezeu pentru nouile lui creații.

Femeia ingenuche și ea jos pe iarba verde a pământului și zise din toată inima:

— Slavă Ție, Tată!... Fă-mă frumoasă ca ziua de Paști! Fă-mă dorită ca ziua de Paști!

Și luă două flori albastre și le puse în cosițele ei galbene.

Bărbatul rămase cu capul plecat și tristat, că el nu e acum în biserica Domnului și lipsește și din adunarea îngerilor lui!

— Ei da — gândi el — acum îmi cunoșc prostia!... Dar fic, odată că am hotărât, și ea trebuie dusă până la capăt... Trebuie să moștenesc ceva din încăpățănarea Tatălui, care a hotărât să ne dea libertatea chiar de a deveni și dobitoace!

— Ce stai pe gânduri? îi zise femeia.

Bărbatul cel dintâi pe pământ: Adam, se uită la cea dintâi femeie: Eva, și rămase mut de atâta frumusețe ce-o văzu la ea.

— Tu ești?

Și privirea Evei îl pătrunse până'n inimă.

— Dar oare nu ești tu?

Și ea se simți pătrunsă de un fior.

— Nu știu cine sunt, dar frumoasă ești!

Ce obraji, ce gură, ce nas, ce păr!...

— Nici eu pară nu știu cine ești, dar strașnic om!... Ce spete, ce frunte!...

El rupse o floare roșie și i-o dădu ei.

Ea o primi și luă o floare albastră din cosițele ei galbene și i-o dădu lui.

Ea cât fusese ingenucheiată, simțise porunca de a căuta să fie frumoasă oricând și'n fața oricui. Deaceia se 'npodobise cu cele două floricele din care acum dete una lui Adam.

Adam mirosi floarea albastră și rămase ea în mână. Ea mirosi floarea roșie și o puse apoi în cosiță lângă cealaltă.

— Mi-e foame...

— Și mie!

— Văzură un banan și un smochin încercați cu fructe. Luară și gustară.

— Bune... dulci!...

Băură apoi apă din isvor și se răcoriră.

Ea se uită în unde și chipul ei se reflectă în apă și apoi d'aci departe în cer.

Lucifer oșia dela rugăciune.

Văzu chipul cel frumos venind la ochii lui dintr'un adânc, dintr'un mic punct luminos, rătăcitor prin chaos...

Rămase locului și gândi: uită-te vis frumos al Domnului, uită-te încoa! Și el gândi puternic în jos.

Eva simți imboldul de a se uita și privi în sus.

— Ah!... Ce plăsmuire frumoasă!... Ce plăsmuire de gând și de vis, de dor și de dragoste, de foc și de nemurire!...

Întinse aripile și ea un glonț nevăzut scoboră în fața ei.

— Ce obraji, rupți din zorile răsăritului de soare! Ce gură, dungă de rubin! Ce ochi negri ca păcatul, dar cu străluciri de stele pierdute în adâncuri!...

Ce sprâncene: arcuiri veșnic încordate pentru săgetat!...

Ce frunte albă, cu vițe de păr răvășite până peste ochi!...

Ce păr, ce gât alb, ce sâni, ce trup!...
— Zână isvorâtă din visurile de dragoste ale Stăpânului, surâde-mi nițel să-ți văz dinții!...

Eva nu-l auzi și nici nu putea să-l vadă. Ingerul Lucifer nu pricepu asta dintr-o dată.

Ingenuche în fața ei și-și întinse brațele și aripile:

— Trup plămădit și frământat de Dumnezeu, stea mai presus de stele... nită-te!... Am ingenunchiat în fața-ți! nu știu ce vreau: e grozav de plăcut ce simț... așa vrea să rămân jos lângă picioarele tale miștile și albe!... Uită-te duh măndru al pământului!...

Eva nu putu să-l auză nici acum și nici să-l vadă.

Ingerul pricepu că este o barieră între creațiile astea și creațiile ingerilor. Se își cu palma peste frunte.

— Cum? — gândi el — să facă ceva mai frumos ca noi?

Mănios se duse în Cer.

Intră într-o sală unde erau mai mulți ingeri strănși.

— Ce este regula și ce este excepția? strigă el, lovind cu pumnul în masa de aur.

Ingerii se opriră din vorbit și ascultară.

— Da, ce mai este regula și ce mai este excepția, când regula o face excepție, iar excepția regula?...
— El este Atotștiutorul! îi răspunse Belzebut.

— Știu, și pentrucă este Atotștiutorul, le cunoaște toate, le simte toate, și este Atotputernicul: dar pentru El chiar trebuie să-și fixeze o lege după care să se conducă, și noi știind legea Lui, să putem afla ce se poate și ce nu se poate.

— Ce se poate e tot ce vrea El, și ce nu se poate, e tot ce nu vrea El. Mai presus decât El nu poate și nu trebuie să-și puie lege! Voința lui e singura Lui lege! desluși Belzebut.

— Nu gândești ca o ființă liberă, ci ca un sclav! Dacă nu pune d'asupra Lui o lege, căreia El însuși să se plece, trebuie să aibă cel puțin o voință într'un fel. A zis odată într'un fel, așa să rămâe și azi, și mâine și'n vecii vecilor!

— Dar asta înșeamă că El a avut voință, de pildă, numai eri când a zis așa, iar astăzi, mâine și'n veci, ar înșeamă să nu mai aibă nici una.

Să se tăgăduiască El prin El: să se ocidă El prin El, ori să se lipsească El de a mai fi El!... asta nu se poate și trebuie să nu se poată. D'asupra lui nu trebuie să ridice timpul de ieri cu cele ce le-a făcut ieri!... El este viu, este Atotștiutor și Atotputernic și eri, și azi, și mâine și'n vecii de veci.

Libertatea de a gândi azi altfel de cum a gândit ieri: libertatea de a lucra mâine, altfel de cum lucrează azi: de a creia, ori de a distruge, formează trăsăturile absolutei lui libertăți.

— Asta e tiranie! strigă Lucifer. Asta e nesiguranță pentru toți: asta înșeamă că suntem niște sclavi, care atârnam de toanele lui bune, care pot fi însă și rele.

Belzebut rămase pe gânduri. Lucifer îl bătu cu mâna pe umeri.

— Crezi tu că unui Atotputernic îi trebuie sclavi?...
Belzebut îl privi surprins.

— Ce să facă cu ei, doar El toate le poate!...
— Noi însă suntem sclavi și nu ne-a făcut pe placul nostru... Nu suntem destul de frumoși și destul de liberi...

— Cunoști tu ceva mai frumos ca noi?

— O da!... Uită-te colo jos... E o mărgea lămiată de soare!... Un pământ nou... Colo la marginea pădurii... Un chip măndru... îl vezi?

— Ah! Ah!... ai dreptate!... Ce păr galben îi învelește spatele și umerii!...

— Așa e că a făcut ceva mai tare ca noi?

— Cine e?

— Nu știu!

— Da, își bate joc de noi. Haide acolo...

— Am fost... Ființa aceea n'aude ce-i spui, nu vede ce faci... Nu existăm pentru acea ființă... Aici e trădarea lui!...

— Atunci să-l silim să ne facă la fel și pe noi, ori de nu, război cu El!

— Il știu, e încăpățânat, e tiran!...

O voce cutremură chaosul:

— Stați cu frică și cu cutremur în fața Domnului Vostru toți cei drepti... Rostogoliți-vă în adâncuri cei strămbi și protivnici!

Lucifer, Belzebut și o mulțime de alți ingeri se socotiseră în tăcere ca adevărate gândurile celor doi, căzură în chaos.

— Ne-o făcu Atotștiutorul! zise Belzebut.

— Ah! Ah!... să cădem încaltea pe pământ... Să vedem pe ființa cea măndră d'acolo!... Tot ce este pe pământ nu-i mai măndru decât ea! Lângă ea, să vezi și tu, cum o să uităm Cerul cu strălucirile lui!... Tirantul a făcut o creație mai măndră ca toate!...

Și ei căzură pe pământ.

Adam se înfioră, fără să știe de ce, iar ca să-i vie curajul și încrederea la loc, spuse Evei:

— Sărută-mă Eva, mângâie-mă, căci numai așa voi avea încredere în mine!

— Sărută-mă și tu, cocobșește-mă în brațe-ți, căci numai așa nu mi s'o ură p'acii!... îi zise ea.

Ei se sărutară și se luară în brațe. Belzebut și Lucifer, închiseră ochii și scrâșniră din dinți, gândind: Uite, uite pentru cine am căzut și noi!...

II

I S P I T I R E A

Pământul, plin de pomi încărcăți cu poame de fel de fel de culori, de fel de fel de gusturi și de mirosuri, da lui Adam și Evei o hrană atât de felurită și de gustoasă, încât ceace mâncau astăzi, ar fi vrut să mănânce în toate zilele; dar alte fructe le atrăgeau ochii cu culoarea lor, le isbeau nasul cu mirosul lor, că ei le gustau și pe acelea, și mâncau apoi din ele până iar se săturau. Și tot astfel, zi cu zi, altele parcă îi chemau, din altele mâncau, iar de gusturile atâtor fructe nu se mai simțiau sătui.

Isvoarele, cu apa lor limpede, făneau de sub poala stâncelor și curgeau vorbărețe prin văi și apoi, prin albiu de pietriș, străbăteau mai domolite prin câmpuri, prin livezi și prin păduri, până ajungeau în mări; iar Adam și Eva, li se păreau că înțeleg vorbele grăite de isvoare.

Iarba verde, deasă ca peria, moale ca mătasea și plină de fel de fel de flori, de fel de fel de culori și de mirosuri, le năcântau ochii și îi făceau să simță îndemnul de a sta jos lungiți, să miroasă florile, să guste mierea din potirul lor, să le asculte poveștile în șoapte și să privească cerul albastru înecat în lumina soarelui.

Stând jos, Adam și Eva, ascultau și la ce șopteau florile între ele, ascultau și gla-

surile păsărilor și le înțelegeau, auziau încă și cuvintele ce le rosteau ingerii între ei.

Intr-o zi Adam vorbi Evei:

— Ori și unde am fi în Chaos cu trupul, Eva mea, când înțelegeam până și gândurile ingerilor, când par'că le auzim rostite la urechile noastre, ce mai înșeamă pentru noi depărtările prin Chaos?... și de aici, înțelegi tu, putem să stăm și cu ingerii la sfat.

— Da, frumos gândesc unii dintre ei!

— Dar bagă de seamă, că și adevărat... Gânduri frumoase ce nu pier, tocmai prin adevărul ce-l conțin — adăogă el.

— Dar eu Adame, mai primesc, par'că d'aci din apropiere, un gând de laudă pentru mine... Un cineva îmi spune stăruitor: „ce frumoasă ești Eva!... Pentru tine a fost clădit pământul de către eel Puternic, fiindcă tu ești cea mai măndră creație după el

— Da, dar uite Eva, acest lăudător al tău de mine își ascunde gândul, și-l stinge... Se vede că altfel gândește el despre mine. Cine să fie acesta?

— Nu știu.

Adam făcu dus pe gânduri: apoi vorbi:

— Înțeleg că am făcut o greșală.

— Care? îl întrebă Eva.

— Pricepe-o.

— Da... atunci când am cerut dela Domnul să fim nițel proști, să cunoaștem adică ce înșeamă prostia?

— Da, atunci, Eva mea.

— Înțeleg și eu, că cererea d'atunci a înșeamat o întrerupere a atingerii noastre cu Dumnezeu. El să gândească, dar noi să nu-i mai putem tălmăci gândurile: el să aibă înțelesul totului, iar noi numai a părțilele din tot, noi adică să fim și proști.

— Intocmai. Eva mea.

— Da, da este o scoborâre a noastră, este o rupere a legăturilor cu El — urmă Eva gândul ei mai departe. Noi îi tălmăcim gândurile îndată ce erau gândite. Mîntea noastră, în capul nostru, era plină de înțelegere, de lumină, pentru că în noi își ardeau lumina lor gândurile lui Dumnezeu.

— Dar atunci capul nostru era capul lui: El era voi, iar voi nu erați, nu vă simțiați, căci El era una cu voi. Acum voi sunteți voi, iar El este El, cu viața și gândurile lui, aparte de viața și gândurile noastre.

Eva tresări și ascultă. Adam o întrebă:

— Ce este, Eva mea?

— Aud glasul nevăzutului, care îmi spune că numai ruperea de Dumnezeu, numai prostia, ne face să avem o viață aparte și care este numai și numai a noastră...

— Mergeți dar și în prostie până la capătul ei! auzi Eva glasul iar.

Ea se sculă repede în sus și se uită în toate părțile. Nu văzu însă pe nimeni.

— Ce este, Eva mea?

— Este nevăzutul acela, care gândește și ale cărui gânduri eu le tălmăcesc așa de bine, de par'că aud niște cuvinte rostite la urechi... El îmi spune: mergeți și în prostie până la capătul ei.

— Și cine să fie acesta?

— Nu știu.

— Și acest nevăzut spune că și prostia are un capăt?...
— Da.

— Care să fie capătul prostiei... poate piatră fără simț, humă fără formă, sgară fără gând?!

— Da, dar ar fi grozav acest capăt!

Ar însemna simplă materie pentru Dumnezeu, iar nu materie lucrată: ar însemna deslipire completă de viață și deci și de Dumnezeu.

Eva se opri și ascultă iar cu auzul îndepărtat.

— Cum veți cunoaște prostia altfel, voi care mai vreți încă să cunoașteți totul?... Din tot ce există, adică din totul, face parte d'acum încolo și prostia, deci și pe ea trebuie s'o cunoașteți.

— Nu! strigă Eva. Capătul ei nu vreau să fie atins.

— Ce este, Eva mea?... Ce auzi tu mea, iar eu n'aud?

— Glasul celui nevăzut, Adame, spune prostia, care s'a născut odată cu creația noastră de a fi păici, trebuie să fie cunoscută: că ea face parte din Tot. Totul trebuie cunoscut de noi, fiindcă noi pretindem să ne întoarcem cândva înapoi la Dumnezeu.

Eva se opri și iar ascultă.

— Și astfel voi veți cunoaște ceva mai mult decât Dumnezeu: veți cunoaște prostia, adică lipsa de simțire și de gândire, veți cunoaște astfel ceva mai mult decât cunoaște El. Pe El prostia, care nu există, n'a putut să-l ispitească, căci n'a avut gând, și n'a avut glas, cum de acum încolo gândește și cuvintează prin noi și prin mine: prin mine că n'a resursă și prin voi că v'a ascultat prea mult!

— Cine ești? îl întrebă Eva tare.

— Acel ce El a vrut să fiu!

Eva mai ascultă și-apoi vorbește:

— Și dacă vrând să cunoaștem ce n'are înăuntru lipsă de simțire și de gândire, adică prostia, această deslipire de Dumnezeu și vom ajunge piatră, humă și aură, cine va mai putea să ne ridice într-o așa groaznică cădere?

— El, dacăo mai vrea aceasta!

— Oh!... Ce grozăvie! strigă Eva.

— Ce este, Eva mea, ce este? Ce mai auzi tu?

— Ceva groaznic, Adame, ceva groaznic... O rupere completă de viață și de Dumnezeu: o deslipire fără nume: o deslipire a oricăror legături cu El. Ochi fără nici o vedere, urechi fără nici un zgomot, trup fără nici o simțire, cap fără nici un gând... „Humă nemai desghetată de simțiri și de idei“ moartea definitivă!

— Ce să însemne accia?

— Nu înțelegi, Adame? nu înțelegi?... Starea asta de acum noi am rupt numai din legăturile cu Dumnezeu, aceea pe care nu mai putem tălmăci gândurile Lui în mintea noastră d'acum. Azi abia bănim murmurul isvoarelor... Ia ascultă vorba isvorului, ce-ți spune?

Adam ascultă mult, apoi vorbește:

— Il înțeleg... isvorul zice: sunt apă curgătoare... beți-mă, căci 70 de părți din eu sunt, eu apa. Spălați-vă, curățiți-vă, răcoriți-vă, înprospătați-vă trupul.

— Da, așa zice. Și de accia îți spun, că eu nu înțelegem încă și ce-și povestesc tale, ba auzim și gândurile îngerilor din cer. Glasul perilor coapte, glasul strugurilor ruginite de soare, mirosul bananelor și ale portocalelor, îl înțelegem și noi. Adă ne spun: luați-ne, mâncați-ne, căci trupurile noastre nu mor în voi, ci trăiesc în voi, devenim și noi părți din voi, ne desăvârșim ceva mai mult!...

— Cum cântecele îngerilor răsună în urechile noastre... Cântă Cerurile, Adame, noi putem și putem învăța să cântăm și noi. Cufundați însă în prostie, rupând

adică legăturile cu Dumnezeu și mai mult, urechile noastre vor rămâne, ca și fără auz — și cum ne mai vom dobândi auzul? — Isvoarele vor vorbi, dar noi nu le vom înțelege. Florile vor vorbi înainte, dar noi n'om mai putea asculta poveștile lor. Îngerii vor cânta vesnicii de vesnicii, vor cânta de vor umple cerurile, dar noi nu le vom mai putea auzi cântecele și tălmăci gândurile. Vom ajunge să schimbăm numai noi între noi gândurile noastre, care vor fi din ce în ce mai scurte, din ce în ce mai puține, din ce în ce mai proaste!... Dumnezeu va rămâne pentru noi ca și mort: îngerii ceva care n'au existat, iar pasările, animalele, florile, lucruri fără gânduri ori cu totul mute! Ne vom scobori astfel în gânduri și în fapte, până când vom ajunge să imităm dobitoacele: să sfâșiem ca ele, să ne sfâșiem ca ele, să ne iubim ca ele, să gândim ca ele, și să ne purtăm în toate ca ele, socotindu-le pe ele tiparele cele mai naturale în care e turnată viața cea mai naturală și mai desăvârșită. Ajuși aici, vom face ultimul pas, ultima dintre deslipiri, cufundarea în nesimțire și în negândire: vom ajunge adică pietre fără glas, humă fără formă, sgură și cenușă fără gând... Am ajuns adică la linia prostiei, la capătul ei, la moartea definitivă!

Și când am întrebat pe cel nevăzut care-mi vorbește, cine ne va mai scula la viață dintr-o așa groaznică stare de cădere, el mi-a răspuns: *El, dacăo mai vrea aceasta!* Dar am înțeles gândul celui nevăzut și mai departe, că el a gândit, așa ca pentru el: *ce-ar mai face cu niște proști?!*

De aceea mă îngrozește Adame, că de vom atinge vreodată starea aceasta, oare nu vom fi lăsați a rămâne humă în veci de veci?...

Eva se opri și iar ascultă îngrozită.

— Și ce vă va păsa vouă, dacă nu va mai arde în voi flăcările gândurilor? Ce vă va păsa, când vă veți obișnui cu necutul să simțiți mai puțin, să gândiți mai puțin, până când odată, nu veți mai ști nimic, nu veți mai simți nimic, niciodată, în veci de veci?... Ați fost clipita unor ochi închisi pentru vecie, lumina unei scântei pentru totdeauna stinse, praful de gunoi făcut odată luminos și el de o rază de soare, în drumul lui spre prăpastia plină de întuneric! A nu mai fi, este a nu mai simți, a nu mai ști că ești, ori că nu ești, că ai fost oricând nu vei mai fi! A nu fi n'are în sine nicio oboseală, nici o odihnă și nicio durere, nicio bucurie, nici o spaimă și nici o încredințare!... Nu vă temeți dar de moarte, căci veți fi cu necutul obișnuți cu ea!

— Nu! nu!... strigă Eva... Nu vreau!

— Ce-ți mai spune Evo?

— Lasă-mă singură Adame... Du-te de lângă mine... Nevăzutul parcă vrea să-mi spuie ceva numai mie!

Și ochii Evei se umplură de primele lacrimi amare.

Adam se sculă de jos și porni prin niște lăstari de tei și peri din vedere. Eva rămase singură.

— Ai rămas singură, Evo, singură cu gândurile tale și cu gândurile mele...

— Ce frumoase sunt lacrimile ce atârnă de genele tale lungi! Râde soarele în ele, ca în fețele diamantului cel mai limpede.

— Cine ești? întrebă Eva, auzind iar vocea aceasta lângă ea.

— Sunt eu, cel ce-am ajuns aici din pricina frumuseții tale.

— Fă-te văzut.

— Voeste tu să mă vezi și mă vei vedea.

— Voesc!

Și Eva zări un tânăr, cu o frunte lată, cu fața prelungă, cu obrații rumeni, cu două cornițe cu vârful ascuțit într-o elae de păr creț, cu un piept lat, cu niște brațe mușchiuloase cu aripi la umeri, dar dela jumătate încolo în forma unui șarpe cu solzi negri pe spate și albi pe pânțele.

— Ah! Ah!... exclamă Eva.

— Sunt urât, Evo?...

— Ai ochi plini de flăcări.

— Ei mi-au mai rămas!

— Ca pentru ajutor să te mai poți urca vreodată spre Cer...

— Eu și Cerul!... Tu ești păici și mi-e destul! Am umblat după tine de când te-am zărit întâi!... Te-am văzut alergând și sfând, veghind și dormind. Ce frumoasă ești Evo!...

— Ce vrei, streinule, pentru ce-mi spui tu așa cuvinte?

— Înțelesul care nu se pronunță, tu-l pricepi, Evo!

— Ce flăcări porți în ochii tei, străine!

— Îngăduie-mi să-mi prefir degetele prin vițele părului tău, care pare că luat foc în bătaia razelor de soare!

— Cum îți ard ochii!... Vai cum îți ard ochii!

El începu s'o netezească pe păr și s'o privească în ochi și să aducă pe departe coada împrejurul ei. Ea tresări simțind la pulpe solzii lui reci.

— Ce vrei?! Ce vrei, necunoscutule? Pentru ce mă înflorezi?

— Vreau să-ți spuie o taină mare... Vreau să-ți spuie secretul de a fi tu mai mare decât Dumnezeu!

— Ce gând blestemat postește gura ta, străinule!

Și Eva sări în sus dintre colacul coardei lui. El se întinse spre ea cu brațele și aripile întinse și-i vorbi blând:

— Nu te speria, Evo... Stai liniștită. Stai încrezătoare. Eu vreau să deștept în tine gândul tău. Vreau să deștept pe Dumnezeu care doarme în tine!... Ia gândește, ori urmează cu gândul tău gândul meu... Fiecare lucru făcut are în sine din spiritul celui ce l-a făcut. În tine stă spiritul celui ce te-a făcut. În tine stă Dumnezeu, cu dibăcia Lui, cu chibzuința Lui, cu gândurile Lui, cu mărirea Lui, cu puterea Lui! N'a putut să te facă până când pe Sine nu s'a clădit în tine. S'a uitat la El și te-a clădit pe tine! Și astfel tu ești El: *Tal Ivam Asi!*

— Eu?! întrebă Eva mirată.

— Da, Evo, tu: *Tal Ivam Asi.*

— Acesta e Adevărul?

— Ar putea să fie altul? Pe Sine s'a creat în tine și tu ești El.

— Așa este. Deaceia tot ce dorim ni se împlinește...

Soarele se întunecă și se roși, când Eva rostii aceste vorbe. Nori negri umplură albastrul cerului. Tunetele începură să sguđuie pământul. Fulgerile să se împletească prin nori, ca niște cordele de foc în jurul unor negri nunți de sgură.

Adam sosi tremurând și îngrozit.

— Evo! strigă el.

— Adame.

— Ce înseamnă grozava asta mânia a Cerului?

— Spune-i că tu le faci toate astea, fiindcă le vrei, auzi Eva șoapta celui ce acum se făcuse iar nevăzut.

— Eu fac acestea toate, fiindcă așa vreau să fac! răspunse ea.

— Te ascultă pe tine fulgerul și norii?

I S P Ă Ş I R E

de MARIA COŞOIU

— Cât mai o moşale, până la schitul Crasna? întrebă vizitiul boierului Mircea Roman pe un moşneg, care scotea anevoic, o găleată cu apă, din puful de pe marginea şoselei.

Căii, se opriră locului, ca nişte miei. Doar mişeau din urechi, iar clopoşcii atârnaşi de gâtul lor, zăngăneau din când în când, ușor, ca un freamăt îndepărtat.

— Ia, o palmă de loc, răspunse bătrânul, fără să întoarcă capul, și aplecând cumpăna, își afundă gura insetată, în apa proaspătă din găleata îmbrăcată cu mușchi verde.

Vizitiul, nemulțumit de răspunsul primit, dete bice cailor, care sburară, ca speriați de o năluca.

Boierul, care ședea răsturnat a lene pe pernele moi de catifea albastră, ale trăsorei largi și comode, — cum nu se mai zărește astăzi, — tresări ca și desmeticit de înjeala neașteptată a cailor. I se pără, că totul se rostogolește în fața ochilor lui. Trecea prin Valea Jiului, adumbrită cu dealuri, acoperite cu vii, cu livezi de pomi fructiferi, ce-ți înecăntau privirea.

Își irecu încetinel mână pe fruntea grea de gânduri. Nu-i venea să creadă, că mergea spre locul unde se afla, unde trăia tatăl lui, iubitul lui tată, despre care nu mai avusese nici o știre, ani de-a rândul.

Să fi spus oare adevărul, cele câte-va cuvinte asvârlite neregulat, pe un petec de hârtie mototolită, lăsată servitorului, în lipsa lui de acasă?

Și amintirile îl năpădesc...

Se întorsese de la înmormântarea mamei

— Mă ascultă.
— Cine ești tu dar?
— Dumnezeu!
— Dumnezeu?!
— Da Adame, dar și tu ești El... Clădindu-te pe mine s'a desființat pe Sine, și deci tu ești El, Tat Ivam Asi.
— Eu Evo?... Eu?!
— Da, Adame, da: Tat Ivam Asi!
— Să cred eu așa ceva?
— Crede!
— Evo, asta nu e Adevărul!
— Crezi tu că-ai putea fi altul Adevărul?

— Dacă e așa, despice-se acel stejar în fășii dela creștet până la tulpină; sfărâmă-se în țândări stânca aceea și easă din ea flăcări, și atunci voi înțelege că eu sunt Aecla!

Arborul se despice în fășii, iar stânca sări în țândări, svârlind din ea flăcări și scântei, poate de mâinele celui nevăzut.

— Da, da, văd și eu, că Eu sunt El: că El clădindu-mă pe mine, s'a clădit pe sine în mine și El nu mai există!

— Afar Nemernicilor și voi și cel care v'a învățat, răsună un glas de tunet, și fulgere începură să le joace pe spete și să-i arză. Adam și Eva începură să fugă răciniind, urmăriți de fulgerile care nu le dau răgaz nici o clipă.

Fugică mult încotro se părea că panglicele de foc le lăsa loc liber de fugă. Se opriră pe un deal cu piatra colțuroasă și fără fir de iarbă. Se opriră gâfâind, înădușii și căzură jos.

lui, îndurerat. Pierduse pe cea mai bună, mai blândă, și mai iubitoare dintre mame.

Se dusesse, sărmana, într'un amurg fără să plângă, fără geamăt, dar cu ochii ațintiți asupra lui Mircea, odrasla ei cea scumpă. O mână o ținea apăsată pe inima neastâmpărată, căutând cât putea să-i stăvilască mișcărilor neregulate și puternice, iar cu cealaltă ținea fără s'o strângă, mâna lui Alecu. N'a spus nici un cuvânt, nu s'a arzit nici un suspin. A plecat pentru totdeauna, dintre cei dragi ei, tăcută, liniștită, așa cum a fost toată viața. Când Alecu și-a dat seama că a murit, l-a cuprins un tremurat nervos și o durere fără margini. Tatăl lui, falnicul și chipesul colonel de cavalerie, nu era acasă. Era plecat la moșia lor din Videni. Cum avea el oare să primească trista veste? Era o întrebare care și-o făcea Alecu pentru întâia oară. Iubea tatăl lui pe maică-sa atât căi dânsa merita? Când era copil, inima lui fragedă îi spunea că, nu. Acum, când judecata era alta, el găsi același răspuns. Înștiință pe bătrân, care sosi grabnic. I se ascunse însă adevărul. Când intră în odaia unde fumul de tămâie, al înmormântărilor stîșne și iarăși aprinse, și al nenunțărilor buchete de flori te-năbușea, înțelese că i se ascunsesse groasnieul adevăr.

— A murit Ioana? Ioana mea! și cu nu am știut nimic! Plângând îi cuprinsse îndurerat trupul, ce nu mai simțea nimic.

— Ești afară toți! Lăsați-mă singur cu ea, Ioana mea iubită! și glasul lui îndurerat, nimeni nu-l mai recunoștea.

— Adame, sprijine-mă că mor!
— Evo, Evo, ce fu asta?
— Nu știu.

— E urmarea primului păcat Evo, urmarea prostiei, desfășurarea ei mai departe, neputința de a mai tălmăci eu mintea noastră gândurile lui Dumnezeu... Asta a nsemnat încă o deslipire de El, a doua deslipire!

Eva puse mâinele la ochi și începu să plângă cu sughițuri.

Adam privi soarele ce eșia din nori și i se pără că aude glasul soarelui zicându-le:

— Bieții proști! bieții proști, cât de mult se vor scufunda în prostia până când i s'o face milă Tatălui, să-i ridice cu neantul iarăși!...

— Uite Evo, uite — strigă Adam — urmarea prostiei: îngâmfarea și căderea. Unde e în noi acel Tat Ivam Asi?... De ce vom fi mai proști de accia vom fi mai îngâmfați. Cum sunt eu El, când corpul meu e loc de durere: când eu nu pot să sbor din piscul ăsta în piscul celalt: când eu nu știu ce este dincolo de soare: când eu nu știu ce va fi peste o clipă: când eu nu pot să fac o muscă, să fac o floare, să-mi fac aripi la umeri, ori să aprind o stea!... Ce îngâmfare! Ce cădere!

Ochii lui Adam se umplură de primele lacrimi!

(Continuare în nr. viitor)

I. C. VISSARION

Toți cei ce se aflau în odaie, se strecurară încetșor pe ușa întredeschisă, lăsând pe bătrân cu durerea lui.

Numai în unghiul odăiei, uitat într'un jilț ședea Mircea — jilțul mamei lui, unde dânsa petrecea cea mai mare parte din zi.

Nici nu-și dăduse seama că el singur mai rămăsese, contra dorinței tatălui lui, atât de întristat era!

— Iartă-mă, Ioana mea! iartă-mă, te tot ce ți-am făcut în viață! Numai pe tine te-am iubit. Te-am făcut să suferi, că te iubeam prea mult și nu voiam să-ți spun. Iartă-mă! — și plângând strângea și șiruta obrazul rece ca sideful al bunei răbdătoare și tovarășe.

Uimit de cele auzite, Mircea eși încetinel din odaie, ca nu cumva să-l simtă bătrânul care-și desvâluise secretul vieții lui, în fața morții năprasnice. Trece în odaia de alături, unde Sanda, soția lui, ajutată de rude și slugi, făcea ultimile pregătiri.

Înmormântarea avu loc. Ea fu demnă, așa cum i se cuvenea, dar tristă, înfricoșător de tristă.

Înapoiată acasă, tatăl lui ceru voie să rămână singur. Nu mai vorbea nimic, nu mai mâncă nimic.

A doua zi de dimineață, când Mircea se duse în odaia lui să-l vadă, nu-l mai găsi.

Chemă slugile, întrebă vecinii. Nimeni nu-l văzuse... Nimeni nu știa ce s'a petrecut.

Așteptă să vină, zi după zi. Nimeni nu o știre.

A trecut lună după lună, ani după ani. Nimeni. Când, într-o zi înapoiindu-se mai de vreme acasă, servitorul îi înmână, un petec de hârtie: Era aproape să o asvârle. Dar, uitându-se cu atenție, eși cuvântul „tată“.

Cu mare greutate deșifră și restul:

— Tatăl Dumitale mai trăește. Se află în schitul Crasna. Un frate binevoitor.

Cu înjeala fulgerului a plecat să-l caute. Nu a mai stat să cumpănească. Li era teamă să nu spuie cineva că este o greșală sau o farsă de prost gust. Nu a spus nici șofiei nici la copilași, nimic.

I se pare acum că nu mai ajunge. Se uită în dreapta, în stînga, vede case risipite ici și colo. La o mică depărtare, zărește o cetățuie, înconjurată cu ziduri de piatră. A ajuns oare?

O liniste adâncă... apoi, un mormur, ușor, turburător. Era mormurul părâștelui ce serpuia printre brazii și molifii ce due la poarta schitului.

Iată-l în fine ajuns. Coboară sprinten ca un copil din trăsură și vine spre „fratele“ ce păzea la poartă, dar care obosit, adormise pe banca putrezită pe jumătate. Cu o ușoară dar vădită tremurătură în glas îl întrebă temându-se parcă să-l desparte:

— Pot să vizitez, mânăstirea, frate! Deșteptat brusc, fratele nu dete nici un răspuns, se ridică de pe bancă, deschise poarta grea, și-l lasă să intre, urmându-l tăcut și trist.

Nuei seculari, umbreau grădina din fața bisericii.

Slujba tocmăi se isprăvisc. Pălcuzi de călugări, eșii de la utrenie, cu capetele

plecate și abia târând picioarele obosite de inghenunțiere, trec aproape de el.

Fața mai că nu le-o zărește. Li privește cu teamă și cu bucurie. Dar iată la urmă printre ultimii un bătrân, cu portul mai ales, cu mersul mai încet, dar mai aparte, mai boieresc.

El urmărește tremurând, cu privirea. Se desprinde de ceilalți și intră într'una din chiliile ce fac horă, împreună cu bătrâna clopotniță.

Ceilalți trec pe rând, până nu mai rămâne nici unul în grădina.

Ceva instinctiv, lăuntric îi spune, că bătrânul acela, este tatăl lui.

Merge spre chilie. Un frate cu fața îngălbenită și uscată, își mătură încetinel, prispă.

— Ași putea să vorbesc cu bătrânul dumitale frate, din chilie alăturată?

Două ochi fără viață se ridicară spre străinul ce le turbura liniștea. Lăsă cu grije mătura pe marginea pridvorului, nu zise nici un cuvânt și bătu la ușa ce i se arătase. O deschise. Pe podeaua de curând spălată, o saltea de paie. Pe ea ședea un bătrân cu capul plecat. Nu i se vedea fața bine. O barbă mare albă, încăleciată, sprincene stufoase, ascunzând în umbra lor adâncă, privirile obosite ale omului ce resemnat își așteaptă și își doarește moartea. Alături de saltea, un scaun de lemn, cu un picior rupt, o măsuță joasă cu o străchiță pe ea și o lingură de lemn. Un miros greu de tencuială jupuită de umezeala pereților. Într'un colț, niște bocancii greoi.

Simțea bietul Mircea că totul se nvrătește cu el! Cum, acolo trăia tatăl lui, de atâta vreme? Și el nu a știut nimic? Căci acum l-a recunoscut bine. Era el. Bătrânul ridică ochii, simțind că este cineva lângă el.

Mircea vru să strige de bucurie că l-a regăsit, dar îi fu teamă de urmări. Cu ochi stinși îl privea bătrânul, fără ca să-l recunoască.

— Tată! tată! eu sunt Mircea, fiul tău. Uită-te bine în ochii mei. Nu sunt un străin! Sunt cel mai fericit dintre oameni că te-am găsit, după atâția ani de suferință.

Lacrimii calde de bucurie picură din ochii stinși ai bătrânului frate. Glasul i se curmă, privirile i se topesc, în ochii plini de dragoste ai lui Mircea. O mână înegrită și uscată prinse tremurândă, mâna rece de spaimă și bucurie a lui Mircea.

— De ce ai venit? Pleacă... lasă-mă.

— Nu plec fără Dumneata, tată; trebuie să mergi cu mine, chiar acum. Am suferit destul, fie care din noi. Vino tată dragă! Vino!

— Nu vin, Mircea! Aici vreau să-mi sfârșesc zilele, neștiut de nimeni.

Călugărul, rămăsese pironit în ușă. Nu-i venea să creadă, că bătrânul lui „frate” era tata unui așa boier. Căci el scrisese bilețelul; el îl trimisese. Se desmetici și se apropie de bătrân, căutând cu vorbe durioase să-l hotărască să se ducă la copilul lui. Totul fu zadarnic.

Înțelegând că e de prisos, se retrase, lăsându-i pe amândoi.

— Fii bun tată și vino cu mine! Ce bucurie mai mare poate fi pentru Sanda și copii?

Abia sprijiniindu-se în cotul slăbit și înăspriț de vreme zise: — Am pierdut pe Ioana, am pierdut totul! Pe tine te iubesc este adevărat, dar tu ai soție și copii care să te consoleze de pierderea noastră... dar eu fără Ioana sunt un corp fără su-

flet. Ascultă... a murit de mâna mea... zi cu zi i am pregătit moartea... cu voință. Avea șaseasprezece ani când m'am cununat cu ea. Tatăl ei era polcovnic la curtea banului Dumitrache. In casa părintească ală zăre nu avusesse, de cât înălțimea ulucilor ce'mprejmăiau frumoasa casă boierească. Nu era frumoasă la chip, dar bunătatea și curățenia sufletului ei, erau de neprețuit. Dânsa mă iubea, cu o iubire liniștită, sinceră, care e cea mai trainică. Dar viermele geloziei apărură de la începutul căsniciei. El începu să-mi roadă sufletul, iar eu începui să-i rod inima Ioanei. Dacă o vedeam vorbind cu un bărbat, îndată ce rămâneam singuri, îi strigam fără milă: — urito! ce mai vorbești cu bărbății și râzi cu ei, că toți te văd că ești urită și plecând de lângă tine, râd de chipul tău! Simțeam bine că sunt un monstru dar gelozia mă făcea să-mi închipui, că dacă a vorbit și a râs, cu un bărbat, nu mai este a mea, ci a aceluia. Avea un surâs fermecător și o *inteligentă vie*, care te făcea să nici nu observi cât era de urâtă! Bătrânul curmă brusc firul povestirii... Tăcu, ca și când triste aducerii aminte îl năpădea.

— Fără glas, Mircea, sfios, îl întrebă: și dânsa ce ți-a răspuns?

— Nimic... plângea și une-ori mă ruga mai bine să o omor să nu iasă și copilul, care era tu, tot așa urât.

Mircea încremeni! Nici nu-i venea să creadă... mărturisirea sinceră dar atât de crudă! Sărmana lui mamă! Ce durere clocoțea în sufletul ei!

— Bătrânul continuă:

— Într-o noapte... a fost îngrozitor, de atunci i se trase boala de inimă. Mă înapoiasem acasă după o noapte petrecută cu mai mulți camarazi. Era după miezul nopții. Din curte, zărese lumina aprinsă în odaia de culcare. Știam că se culcă de vreme, și se scoală de vreme. Un gând nebun, îmi fulgeră mintea. Nici nu știu când am ajuns în fața ei. Ședea în jilțul ei și împletea. Pe o măsuță alături de ea... două tacâmuri... *friptură rece... fructe... prăjitură... vin*. Ochii mi s'au împăienjenat. N'am mai știut ce fac... am târît-o după jilt... ea era îmbrăcată pentru noaptea... cu părul despletit... am luat-o de păr, i l-am ridicat la ceafă și am scos sabia să-i tai capul.

— Pe cine așteptai necredincioasă? Credeai că nu mai măntore acasă în noaptea asta? Un jipăt asurzitor, mă desmetici... Erăi tu... care aveai atunci 6 anișori. Speriat din somn de răcnetele mele, desculț și tremurând ai alergat spre noi cu trupșorul tău, f-ai acoperit capul strigând: — Ce faci, tată?! Până acum am stat amândoi de vorbă nemâncăți te-am așteptat.

Sabia îmi căzu din mână. Rușinat de fapta mea, căzui în genunchi lângă Ioana care zăcea întinsă pe covor. Ii cer iertare... caut s'o ridic... dar ea nu mai era dintre cei vii. O iau în brațe... o ure în pat... îi dau apă să bea. Era moartă. Ca înebunit am eșit în stradă și am alergat la cel mai apropiat medic.

— Viața ei are să fie un chin de aici înainte. Are o boală de inimă care nu iartă. A avut vre-o spaimă? O știam perfect sănătoasă?

Și de atunci Ioana mea, de zece ori pe zi ducea mâna la inimă și bea câte pușin din paharul ce avea veșnic pe măsuță, cu apă zaharată. Deaceia am fugit aici în schit fără să spun nimic... Vreau să mă

rog pentru iertarea mea... dar nu reușese. Remușcarea e aceeași...

— Ți-ai ispășit tată, greșeala.

Noi oamenii nu suntem stăpâni în totdeauna pe faptele noastre. Sunt momente de slăbiciune, cu urmări grele, dar vina nu e atât de mare... nu te gândești la urmări, când judecata se'ntunecă. Sunt ani de zile de când te rogi și mama sunt sigură în înțelepciunea ei te-a iertat de când era în viață, că te iubea prea mult. Vino acasă și restul zilelor ce mai ai trece-le lângă noi! Te rog, tată, redă-mi liniștea și mulțumirea, pe care n'o mai am dela plecarea dumitale neașteptată.

Bătrânul păru că se mai înduplecă. Se ridică în picioare și-și îmbrățișă cu dragoste, fiul.

— Mai lasă-mă, numai trezi zile încă aici și vino apoi să mă iei acasă la voi.

Nebun de bucurie, îi sărută mâinile înăsprite și îl ajută să se culce pe saltea sărăcăcioasă și ruptă, ce-i cunoștea mai bine ca ori-cine svărecolirile din nopțile de desuădejde și nesomn.

Peste trei zile... cu sufletul plin de neliniste neînțeleasă, sună din nou la poarta schitului.

Îi deschise acelaș frate. Se aplecă în fața lui și când îl recunoscu îi făcu semn cu mâna să nu mai intre.

Îngrozit, Mircea se dete un pas înapoi.

— Nu e nevoie să mai intrați în schit. După ce ați plecat de lângă tatăl Dumneavoastră s'a stins ca lumânarea de ceară și cu portretul acesta pe piept, li întinse portretul și închise cu greu poarta cea mare și veche, plesnită ici și colo de greutatea anilor.

Mircea se uită la portret. Era al lui și al sfintei lui mame.

MARIA COȘOIU

NU DISPERA

...deși zilele mai pirotese în alint de umbre. Dorurile trezite și se agață în ritmul razelor ce coboară din noul revăsesat al zorilor. Ele îți povățuiesc drumul ce trebuie să urci pentru înfăptuirea nădejdiilor ce-ți plâng pe pragul inimii.

Nu simți cum pulsează viața? Cântecul ei înviorază firea până 'n adâncuri. Fulgi de lumină se cer în văzduhuri și vremea țese harnică haina m'îmnată a veșniciei.

Da, tu nu rămâi în umbră!

Astfel mă mângâie ciocârliă, urecând sagetată spre țaria albastră, să soarbă putere și farmec din dragostea înflăcărată a soarelui, ce samănă prin zare trandafirii luminii.

Și eu, o taină sfântă, simt în suflet o năvalnică pornire să tind, în drumul fără popasuri, spre finia cea mai înaltă în fire. Bunătatea să-mi fie toing și dragostea tovarășă blândă. La margini de drum să moară păcatul, ucis de călcâiul voinței, iar ispita eșită în cale cu icoana plăcerilor surde să piară îngrozită de moarte în fața înfrângerii viteze.

În clipa de oboseală și desnădejde, să fug la pragul Stăpânului Acolo, sub streșina mili să-mi odihnesc sufletul și ascultând, îndemnul Lui mut, să pornesc vijele la luptă. Pân 'ce odată, Stăpânul mă va ridica de pe prag și mă va duce în odihna casei Sale.

Z. SANDU

critica literară

GEORGE DUMITRESCU:

„Pietate“

(București, 1930)

În editura „Institutul de literatură“ s'a publicat—mai decurând—volumașul „Pietate“, datorit d-lui George Dumitrescu—unul dintre fruntașii talentați ai acestuia — asupra valorii nediscutate a cărui intenționez atențiunea în cele ce urmează. E—de fapt — un gen nou: o minunată proză artistică din care picură accentele celui mai sfâșietor lirism erotic. E — mai precis — poveștea, stropită cu căldura celor mai curate lacrimi, a unei iubiri nefericite, în întimitatea căreia am fost inițiați chiar prin ultimele versuri ale autorului.

Deastădată d. George Dumitrescu e mai amplu: în zece, aș putea zice: cânturi. își deschide sufletul, readucându-și în conștiință clipă cu clipă, picătură cu picătură — fericirea și mai ales nefericirea trăită, alături de aceea, care, deși trecută spre cele vecinice, i se pare atât de prezentă totuși. Ne găsim — după cum se autocaracterizează — în fața unui „calendar retrospectiv și, lenebru de aducere aminte“ în care diferitele momente au fost însemnate așa cum au răsărit în sufletul autorului: „în dezordine, ades răsturnate în timp, în aparență haotice, dar — subteran — strâns“ legate între ele, într'un țesut invizibil“ sau: „învălmășite și turburi, desperechiate și frânte, îngenuchiate de farmec sau fugărite de panică din depărtări mai adânci sau numai din preajmă“.

În felul acesta, pagină cu pagină, și cânt de cânt — ni se desfășoară în fața ochilor minții — unul dintre cele mai mișcătoare filme — acela al unei sensibilități lovite, fără timp și fără milă, în ce are ea mai adânc, mai apropiat, mai impresionabil și mai turburător. E tragedia visătorului incoerent care plânge, cu romantice sinceritate, pe ruinele templului fericirii, clădit din cele mai curate iluzii și mai naive nădejdi.

Cât de interesantă devine această lucrare de adevărată poezie se vede și din greutatea clasificării ei. Ne găsim — în acelaș timp — în fața unei poeme erotice, în care tonul minor al elegiei se îmbină de minune cu acela înălțător al odei — cași în fața unei opere de amintiri duiioase. Luminoasă este îndeosebi ființa pe care autorul ei o urmărește: să reînvieze figura iubitei...

„Mă rog bunului spirit să-mi ajute să te fac să rețrăcești, încrustată fierbinte, numai în inima mea pieritoare, ce s'o liniștii în curând lângă tine, nu numai pe o piatră măncată de ploii și zăpezi: ei, eternă și cristalină efigie, să răsari peste vremuri, înălțată pre cât ai fost, din mormurul vocilor mișcate de freană și pietate smerită, al cântii acesteia: în tremurătoare oglinzi de cuvinte, să plutești ca o albă vedenie: în mătasea cuvintelor fine, ca într'un sol, să te „nfășuri“ în cuvinte subțiri, de argint glasul tău să se urce, răsunând peste moarte“.

Și lucrurile se petrec așa: în siruri continue de imagini luminoase chipul ei se profilează — în diferite ipostaze: „pe divanul din față, cu acul și cu degetarul

mărunt cât o ghindă... pe cărțile lui Fogazzaro...“, când și-au descifrat dragostea spirituală, în spital...

„În aripa cea mai retrasă a clădirii, în camera ecelor fără scăpare, cu clauza înfășurată într'o albă fașie muiată 'n formol...“

Și uneori sirul gândurilor se întrupează în tablouri:

„Am început iarăși să deapăn amintiri de demult, să ascult acele voci din trecut să mă afund pe vechile noastre poveci, prin părțile sdrențuite de toamnă. Plopii cei tineri, suflați în argint, depe vremuri, erau mai înalți ca o palmă, dar frunzele lor — scuturate în țărăna — cu niște bani ruginiți de aramă. Prin crenșurile subțiri, descărnațe, curgea un mormur prelung, tânguios, ca un trist rămas-bun: ei cu mă gândeam, cu lacrimi în ochi, la cântecul plopilor, din acea primă-vară... Lacul, scăpărător altădată în jurul Soarelui, țesut în primăvară...“

Tablouri sugestive și subiective în care simțirea cea mai caldă țâșnește la fiecare pas, îmbinându-se, uneori, cu amintirile, cu icoanele cele mai duiioase, alteori — cu ușoare pasagii reflexive...

Și cât de duios își prezintă poetul copilăria petrecută: „înmormântată... în mormane de cârți, în cetiri la întâmplare și grabnice: tărăgănată în somnolența unei imagini maladii de sensibile, închisă, la tot ce venia, mă ascuții, din afară“ sau: „încovoiață, romantic, pe cărți, pe caete cu versuri novice: întemnițată, departe de sbaterea vie a lumii, în odăita umbroasă în care fugiam să sufăr“.

Fărăste, citatele pot fi înmulțite continuu și lăsăm cetitorilor plăcerea de a rețea clipă cu clipă povestea acestei vieți atât de intens chinuită. Ne mulțămim cu această invocatie:

„Tu care-mi știut să înduri cu tărie, în ceasul de crâncenă luptă, sughitul sărșitului, eroică și sfântă murenie, tu la picioarele căreia mi-astern, în cea mai umilă închinare, suspinul și cântecul și în-șăși bătaia din urmă a gândului meu, tu cea atât de necertată în inima rănilor mele — spulberă cereul de moarte în care te văd înrămată, apari într'un clar luminos, ca o imagine prietenă mie: una, năcează-mi roșticea, cu o mai creștină înțelegere și, împropătat din robia prea mult pământescă a durerii, înalță-mă — spiritual — din cenușă și sgră, într'o albă văpae curată“.

Ce să adaug despre minunata formă în care sunt îmbrăcate aceste visuri de copil? O limbă minunată, perfect lirică și desăvârșit unitară, un stil continuu colorat și cald, care dă pe față imaginația cea mai svăpăiată și mai fertilă și înmănușează de minune simțirea vie a autorului — și mai presus de toate fermecătorul ritm mecanic care corespunde atât de exact sufletului continuu agitat al acestui cântăreț făcându-l — astfel — să înregistreze un nou succes. Din acest punct de vedere „Pietate“ e atât de aproape de poezie, încât poate fi transcrisă în cele mai armonioase versuri clasice:

*E ceasul molațec al serii,
Tristețea amurgului, calmă*

Îmi plouă în suflet, ca o bură de lacrimi.

*Mâini străvezii, lunecoase,
De umbră, îmi mângăie fruntea
Și mâna trudită, întârziată pe pagini,
Din depărtări, pe fereastra deschisă,
pătrunde.*

*Marmurul vag și pierdut,
Al orașului plin de lumini...*

Iată atâtea motive care ne fac să vedem în „Pietate“ o lucrare de adevărată inspirație lirică. Ea constituie — în acelaș timp — un semnal pentru toți aceia ce se simt stăpâniți de puternice stări sufletești. D. George Dumitrescu le pune la dispoziție — ca un inovator — un întreg arsenal de unelte artistice prin ajutorul cărora le vor putea idealiza — și, în fruntea futuroara — sfânta sinceritate a simțirii.

PAUL I. PAPADOPOL

note

„POPASURI DE SEARĂ“

de LEONARD DIVARIUS

Ne-a căzut în mână un volum de poezii, iscălit Leonard Divarius și tipărit la Craiova.

E numele autorului sau un pseudonim? Cităm două strofe:

*...Pe marmora albă în care-i săpat
Păcatul, de-o dalță divină,
Un fluture negru trecând, și-a lăsat
Pe-alocurea pulberea-i fină.*

*...Din clopotul sâmbilor culzi, pârșuți,
Țâșnește-o mireasmă drăcească —
În cue de sânge ei par țintuiți
De pieptu-i, și stau să plesnească.*

Cum sensuală, dar muza poetului promite, și de aceea o semnalăm

R.

EPIGRAME

Celor PATRU autori ai romanului „Stațiile dragostei“.

*Nu știu sigur câte-or fi
Ale dragostei sau urii;
Știu numai, dintre stafii,
PATRU-ale.... literaturii.*

Lui Nichifor Crainic, directorul revistei GANDREA.

*Nu prea este lucru trainic
Revista Domnului Crainic,
Fîndcă e deosebite
Între DIRECTOR și... GANDIRE*

AUREL CHIRESCU

plastica

SALONUL OFICIAL

de VICTOR BILCIURESCU

Așa cum se înfățișează Salonul oficial în seria ultimelor manifestări, îi dibuiești economia fără chiar să-l vezi, deprins cum ești să-l întâlnești de un crâmpciu de vreme cam același și pregătit de mult să faci cunoștință la termen fix și aproape invariabil, cu aceleași nume de expozanți cu aceeași construcție și manieră, cu aceeași preferință pentru haos și inspirație barocă și cu aceeași sălbatică prigoană pentru vechia școală, pentru transpunerea pe pânză a naturii așa cum a vrut-o Creatorul ei și nu cum o vede ochiul ros de conjunctivită gravă a candidaților la orbirea cea fără de leac, provenită din nechenare și lipsă de simț artistic, din desăvârșită absență de talent.

Afară de trei-patru luminați, evoluți și înși de timpuriu înzestrați, nici o apariție care să marcheze o mare făgăduială, nici o operă suficient inspirată, nici o compoziție sortită să rămână: mereu aceeași marfă goară: floare, natură moartă, peisaj, cap, interior: când și când încercări mai mult sau mai puțin isbitite de nud, de atitudine sau scenă în plin aer: totul construit și fecturat în pripă cu gând de a fi petrecut și nici de cum spre a rămâne.

Figurează, e drept, nume de seamă în Salonul acesta, câțiva din artiștii noștri de frunte, dar alături de cine?... Alături de debutanți proptiți de puternice influențe, dar fără dram de vocație. Și apoi, fost-au invitați și n-au răspuns: Mirea, Costin Petrescu, Stoicescu, Băncilă, Severin, Theodorescu Sion, Canisius, Bednarik, Florian, Kimon Loghi, Pall, Grant, Isachie, Mogoș, Bordenache, Molda, Scorțescu, Adela Jean, Bulgăraș, Viscontu, Artachino, Serafim și alți pictori și sculptori cu reputație de mult câștigată?... Li s'au cerut concursul și l'au refuzat? ori s'au prezentat și au fost respinși?... Importă să se știe aceasta, fiindcă de acest amănunt depinde judecata ce trebuie să ne facem despre imparțialitatea juriului care a hotărât asupra operei ce trebuie să figureze în Salon, sau nu merită această distincție.

Dacă se găsește în acest Salon numere vrednice de sinceră admirație, datorite peștelui meșteșugit al câtorva meșteri de seamă și tineri și vârstnici, abundă în schimb începăturile, aberațiile, „fantaxia omului intrat la o păreie”, traduse prin tot felul de elucubrații picturale ce provoacă indigestia simțului artistic, perversitatea gustului, profanarea artei și atrofia simțului vederii, indispensabil în plastică mai mult decât în orice altă îndeletnicire omenească cu caracter artistic. Și, din nefericire, acestea din urmă le covârșesc pe celelalte.

Cine nu recunoaște mâna îmbelșugată înzestrată a maestrului St. Popescu în cele două minunate vederi din Râmnic și Transilvania? cine poate trece pe lângă „fetele din Bucovina” și autoportretul celui alt mare meșter Verona fără să nu se oprească în fața lor ca să le înțeleagă toată frumusețea și să le prindă tot farmecul?... Și așa se dispune și te încântă arta cinstită și ne-

fățarnică a figurilor reprezentative cele mai proeminente din templul artelor noastre frumoase, lucrările unui Petrescu, Lăzărescu, Bunescu, Burada, Crețulescu, Schweitzer-Cumpăna, Strâmbu, Enea, I.

chemată, dar în bunele grații ale juriului. Acum constatarca: dacă așa s'a procedat anul acesta, dacă așa s'a procedat în trecut și tot așa se va proceda și în viitor, fiindcă de pe acum punem rămășag că

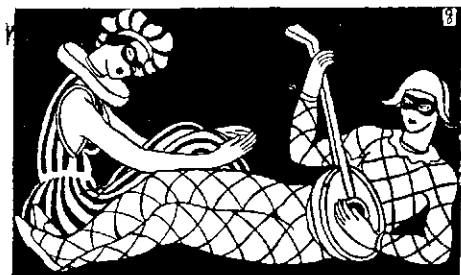
HONORIU CREȚULESCU: Țăran

Ioanid, Sîrato, Neylies, Mănculescu, Mitzner, sau acelea sculpturile ale unora ca: Dimitriu-Bărlad, Călinescu, Han, Jalea, Leonida, Themeli, Jiquide. Și pe câți nu-i voi fi uitat, poate din cei merițoși!

Dar credeți d-voastră că s'a răsplătit vre-unul din cei pușini aleși?... Uitați pe senne că sunteți în țara unde domnește o bișceală pământului, adică nepotismul și favoritismul.

Premiile s'au judecat și s'au atribuit după numărul intervențiilor și al biletelor de favoare, de niște judecători necălânziți de bunul simț artistic ce trebuie să prezideze în orice apreciere dreaptă și nepărtinitoare, întruniți la oaltă cu alți judecători destul de pricepuți, dar cari s'au dezinteresat, și așa s'a făcut că au avut parte de ele, afară de rare excepțiuni onorabile, toți ne-

procedura din anul acesta se va repeta aidoma și la anul, pentru ce simulacrul acesta de formalități tufile și fățarnice și nu curajul cinstit al aranjamentului în familie, mult mai simplu și mai cruțător de timp?

aşa şi-aşa...

IMPIETATE numeşte „Pleiada” felul cum s-au distribuit — anul acesta — premiile S. S. R. Se pare că — şi de astădată — au prezidat interesele de cenuclu. D. Valeriu Green consideră premiera lui Ion Ţarbu, drept o încercare de asasinat a poeziei române.

„**RĂSĂRITUL**” aduce cu nr. 4 articolele d-lor : I. Gr. Oprişan : Umblând prin seminie şi Al. Lascarov-Moldovanu : Bateşi-ţi se va deschide, versurile d-lor : Const. Goran, Const. Florită şi Cridim povestirea d-lui N. Bartzaria, Cuceosul vecinului meu, cum şi numeroase pagini instructive sau informative.

CLASICI ROMANI COMENŢATI se numeşte preţioasa colecţiune pe care editura „Scrisul românesc” din Craiova a pus-o la dispoziţiunea doritorilor de literatură bună naţională. E o nouă încercare de a pune în mâinile tineretului şi ale tineror acolora cari urmăresc să se iniţieze în buna producţie literară românească — nu atât „opere complete”, din care, de bine de rău avem unele încercări, dar mai ales, fragmente alese, bucaţi de antologie. Două avantagii — în deosebi — trebuie scoase în evidenţă: acela al siguranţei literare — celitorul ne mai fiind pus în trista poziţiune de a ceţi mult spre a alege puţinul bun, mai cu seamă când se adaugă dificultatea de neînflăcărare a altător opere nerecitate — şi apoi: aceea (nu mai puţin demnă în aceşti ani de acută criză economică) a preţului.

Noua colecţiune, pusă sub îngrijirea pricepută a meticulosului cercetător de istorie literară, d. prof. universitar N. Cartoian şi pregătită de personalităţi ale scrisului serios românesc prezintă două însuşiri: „concentrarea într-un volum sau două a întregii opere a unui scriitor... şi deschiderea fiecărui volum cu un lung şi luminos studiu introductiv asupra vieţii şi operii scriitorului”.

În plus, nouile ediţiuni se vor întemeia pe cele definitive şi vor fi presărate „cu ilustraţii menite să apropie şi mai mult pe celitor de viaţa şi opera scriitorilor clasici”. Se pregătesc — deocamdată — următoarele volume: Mihail Kogălniceanu (N. Cartoian); N. Bălcescu (P. P. Panaitescu); V. Alecsandri (Al. Mareu); I. Slavici (Se. Strucanu); Al. Russo (D. Panaitescu-Perpessicius); Gr. Alexandrescu (I. M. Raşcu); Ion Neculcea (Al. Procopovici).

• Fărăste că ne vom face o datorie din a ne ocupa despre volumele apărute.

CU TOATĂ REGULARITATEA îşi continuă drumul „Pleiada”, al cărei No. 5 e plin ca un fagure de tot felul de bunătaţi literare. Harnicele albine ale acestui număr sunt d-nii: Valeriu Green, cu înviorătoarea schiţă „Găngu” şi cu interesante aprecieri critice; d-nii: I. Pillat, cu încă o dovadă a vigoşosului d-sale talent; Radu Gyr, cu atât de noua „Partidă de şah”, G. Talaz cu răscolitoarea

„Solomonire”, G. Bobei, I. Dobridor, etc...

• Pagina critică, cu pricepere condusă, între alţii cu contribuţiunea tânărului C. Orăşen.

P. I. P.

Marea revistă „**PROPILEE LITERARE**” sub direcţiunea d-lor Romulus Voinescu şi Ion Foti îşi continuă apariţia aducând colaborări tot mai interesante.

Tipărită occidental revista aceasta — cea mai reprezentativă în ceea ce priveşte obiectivitatea şi bogăţia criticii — umple un mare gol în publicistica noastră.

Din actualul număr (10—12) remarcăm articolul d-lui Ion Foti despre Octavian Goga. D. Ion Foti în admirabilul studiu ce face poeziei d-lui Goga, depăşeşte tot ce s-a scris, în ultimul timp, despre marele poet. D-sa analizează cu multă obiectivitate şi competenţă critică, întreaga operă — scrisă anterior războiului — a d-lui Goga — scoţând în lumină frumuseţea şi valoarea ei şi reliefaud minnat calităţile poetului.

De aceea articolul d-lui Ion Foti iese din cadrul unei simple însemnări critice de revistă. — luând proporţia unui mare şi interesant studiu critic din care ţâşneşte luminosă — în adevărata ei valoare întreaga operă a poetului.

CRONICA DRAMATICA e încredinţată distinsului ziarist şi literat d-lui B. Cecropide care scrie despre două piese originale: „*Locuitorul*” de C. Martin şi „*Cuibul de Viespi*” de Alex. Chirişescu.

Cronicele d-lui Cecropide sunt concentrate şi obiective scrise, cu toată autoritatea şi competenţa-i cunoscută şi cu ochiul unui mare şi adânc observator şi înţelegător al sufletului omeneş.

Tot în acest număr d. Paul I. Papadopol semnează o interesantă polemică intitulată „*Revoluţiune literară*”, în care pune la punct unele rădăciri tineresti, ale unor confrăţi abia ieşiţi din... faşă, — cari diubesc în nebuloză. E o latură pe care nu o bănuiam d-lui Papadopol şi în care d-sa se complace şi reuşeşte de minune.

POEZIA e deasemeni fericit reprezentată în actualul număr prin pencele d-lor Al. Iacobescu şi Artur Enăşescu.

„*Cântece*” poezia d-lui Artur Enăşescu scrişă cu atâta seninătate şi cu gingăşia caracteristică poetului e plină de imagini bune, deşi puţin cam pesimistă :

Vai, iubirea ce-i
Vorburi de scântei
Licărind prin noapte
Totu-i negru'n jur
Munţi şi codru sur
Apcl'n susur
Vai, iubirea ce-i
Două, trei scântei
Din privirea ei —

Un cântec duios şi timid de poet nefericit, copleşit de vesnica grijă a zilei de mâine, şi a uitării în care se sbate stinger, părăsit de toţi : (S. S. R. ce zice?).

Din restul numărului menţionăm traducerea d-lui Al. T. Stamatiad (Melleas şi

Mellisanda de Maeterlink), nuvela d-lui George Scrioşteanu : „*Iscoada*”; „*Amintirile*” d-lui Radu Voinea, — viguros şi cu nerv serise, — precum şi un fragment din „*Bucuria cerească a pământului*” de Merejcowsky, tradus din ruseşte de d. Ion Cazacu.

În general un număr interesant, bogal în cronici şi bine închegat.

REVISTA HISPANICA este una din bunele reviste cu caracter politic şi social. Apare la Bucureşti sub îngrijirea d-lui Henry Helfant un inimos ziarist şi om de litere, numit de curând, ataşat de presă la legaţia noastră din Madrid.

Revista Hispanica tinde la o apropiere cât mai mare şi mai firească a ţării noastre cu sora ei latină, Spania, de care suntem atât de departe situaţi, dar, desigur, atât de aproape sufleteste.

Revista occidental realizată pe lângă articolele sociale şi politice scrise în spaniolă, franceză şi română, — din care subliniem pe acelea ale d-lui prof. dr. G. Marinescu, d-na Alexandrina Gr. Cantacuzino, Grigore Trancu-Iaşi, General G. A. Ionescu, Josef Cohen etc., — ne aduce şi colaborarea preţioasă a câtorva scriitori cunoscuţi din cari menţionăm pe d. Mihail Negru, Otilia Cazimir, Henry Helfant etc.

VOINŢA. La Buzău apare pe lângă celelalte gazete cunoscute un nou ziar: „*Voinţa*” scos de tineretul buzoian în frunte cu publicişti M. Ghimbăşeanu şi Ioan Georgescu — acesta din urmă un talentat poet, colaborator al U. L.

Ar fi trecut neobservată apariţia sus-numitului ziar dacă nu ne-ar fi atras atenţia atât felul cum e redactat (occidental, bine scris şi... minune nemaipomenită la noi: *firă nici o greşeală de tipar*) cât şi atenţiunea care o dă literaturii.

Am putea spune că e mai mult o foaie literară a Buzăului decât un ziar cu preocupări politice.

Din n-rul 2 al „*Voinţei*” menţionăm în deosebi articolul de fond: *Aspecte politice*, semnat de d. avocat Traian Negoşanu, (directorul gazetei), scris cu nerv şi cu multă competenţă politică, precum şi „*Problema Cărţii*” — articolul d-lui Ioan Georgescu. Din restul numărului subliniem: *Cronica Bucureşteană* scrişă cu multă faţezie de d. Dinu Roco, articolul d-lui profesor Traian R. Nica : „*Lupta contra necetei*” şi în deosebi schiţa d-lui C. Villan: *Restaurantul la „Coana Bibiţa*”, —care pe lângă păcatul unor mici digresivii şi lungimi inutile, precum şi prin dorinţa vădită a autorului de a realiza ceva à la „*Carageale*” — e vioiu scrişă şi cu multe promisiuni bune pentru viitor.

Ar fi fost mai interesantă dacă nu apărea în continuare.

Urăm noului confrate trai lung şi păşire deplină.

SCRIO

Literara

oseama de cuvinie

Van-Dyck era elevul lui Rubens. Într-o zi când maestrul eșise să ia puștină, Van-Dyck și ceilalți camarazi ai lui, se apropiară de două tablouri ce erau așezate unul lângă altul pentru a admira ultimele opere ale maestrului.

Unul din ei apropiindu-se prea mult, doborî un tablou ce era încă neuscat și ridicându-l observă că pictura se ștersese și nu se mai înțelegea ce reprezenta tabloul. Se consultară ce să facă, de teamă, ca la înfocarea lui Rubens să nu fie dojenit.

— Eu sunt de părere, spuse unul din ei, să delegăm pe Van-Dyck să repare tot ce s'a stricat!

Toți aplaudară și Van-Dyck se așeză la lucru cu grija de a imita cât mai bine pe Rubens. Dupe trei ori sosește Rubens și după ce rotî privirea peste toate tablourile se opri în fața tabloului cu pricina adresându-se cu sinceritate elevilor săi: Trebuie să recunosc, că pânza asta este cea mai proastă din operele mele de până acum!...

Cineva întrebă pe Voltaire când a avut timp să creeze atât de multe opere.

— E simplu, eu am trăit foarte puțin în Paris! cu toate că el recomanda conțraților săi că numai în Paris se lucrează mai bine și mai mult ca ori unde.

Fontenelle, fu întrebat într-o zi de un prieten, cum face de are numai prieteni și nici un dușman.

Cu aceste două axiome: „Totul este posibil și toată lumea are dreptate!”...

Într-o seară pe când se reprezenta Tartuffe, Champmêlé veni să felicite chiar la cabină pe Molière. Deodată Molière întrerupse complimentele și începu să strige:

— Ah, câinele, ah, călăul, și începu să-l bată cu pumnii în cap.

Champmêlé crezând că îi se adresează și rămase mirat. Molière dându-și seama de gafa ce făcuse se grăbi să explice:

— Vă rog să mă erțați de eșirea ce am avut-o, dar am auzit pe scenă un actor proclamând fals patru versuri, din piesa mea și eu părintele lui Tartuffe nu admit să-mi se schilodească copilul!

Carle Vernet ducându-se la Pantheon să vadă picturile lui Gross de pe cupolă, rămase mult privind-le.

Gros, izbit de tăcerea lui Vernet îl întrebă dacă-i plac.

— Sunt foarte, foarte frumoase, dar dacă oamenii ar fi în natură așa de mari, să întreb cum pot fi așa de mici operele

b a z a r

O EXPEDIȚIE ȘTIINȚIFICĂ AMERICANA ÎN BOEMIA

Universitățile americane din Pennsylvania și Harvard vor trimite în cursul lunii iunie o expediție științifică în Boemia de sud. Expediția va fi pusă sub conducerea d-ului Wladimir J. Fewkes. Se vor face săpături într-un grup de coline ce datează din ultima parte a vârstei de bronz — cam pe la anul 100 înainte de Christos.

CELE MAI MARI DEPUNERI BANCARE DIN LUME

În Statele-Unite sunt zece bănci ale căror depozite trec la fiecare de cinci sute milioane dolari, ceea ce revine la peste 80 miliarde lei. Șase din acestea se află la New-York, una în Chicago, una la Boston, una la San Francisco și una la Los Angeles.

În ordinea mărimii depozitelor, aceste bănci sunt următoarele: Chase National Bank din New-York, cu depozite în sumă de 2.187.909.000 dolari; National City Bank, din New-York, cu depuneri în sumă de 1.471.568.000 dolari; Guaranty Trust Company (New-York) cu 1.155.585.000 dolari; Continental Illinois Bank and Trust Company din Chicago, cu 853.175.000 dolari; Bank of Italy, din California, cu 691.214.000 dolari; Central Hanover Bank and Trust Company (New-York) cu 542.195.000 dolari; Bankers Trust Company (New-York), cu 537.814.000 dolari; First National Bank din Boston are depuneri 522.000.000 dolari; Irving Trust Company din New-York, cu 511.000.000 dolari și Security First National Bank din Los Angeles cu 509.000.520 dolari.

Pe măsură ce băncile din orașe se întăresc lărgindu-și sfera afacerilor, cele rurale se anemiează.

O PROBLEMA ÎNSOLUBILĂ

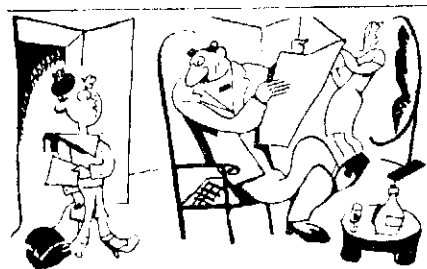
Filmul vorbitor se răspândește tot mai mult. Noi îl avem de câteva luni. Chili a importat de curând primul film sonor, Italia, Grecia și Turcia se pregătesc să-l adopte. În Italia 61 de cinematografe au fost transformate pentru filmul vorbitor, în Grecia au fost adaptate șapte și în Turcia patru.

Noile probleme pe cari le pune filmul vorbitor nu sunt atât de ușor de rezolvat.

Producția de filme în limbi diferite nu e numai extrem de dificilă, dar și foarte costisitoare, și cum cinefilul mijlociu nu poate plăti biletul mai scump decât la cinematografele mute problema devine aproape insolubilă.

caricatura zilei

PERICOL MARE

Tată, astăzi profesorul ne-a învățat că animalele își schimbă blana în fiecare iarnă.

Ssst! Verbește înecet! Să nu auză mama!

Petit Journal-Paris

GHENION

Medicul: Cel mai bun lucru pentru boala D-voastră de nervi, ar fi o călătorie lungă pe mare. Aveți posibilitatea s-o faceți?

Cientul: Vai de mine! Iar marea! Sunt de zece ani căpitanul unui transatlantic...

(Buen Humor-Madrid)

DILEMA

... Cădat animal! E negru cu dungii albe, sau albi cu dungii negre?

(Lustige Kölner Zeitung)

Pagini uitate

P. CERNA

I S U S

Ai fost un om ș'ai pățimit ca dânsul
Un Dumnezeu—cum te credeau părinții—
Plutește 'n veci de-asupra suferinții :
El nu ne poate înțelege plânsul.

Pe Dumnezeu, de l-am vedea în cuie,
Cu pieptul plin de lănci, cu chipul supt,
Am spune că-i un joc, dar jertfă nu e :
El din făința lui nimic n'a rupt.

Dar Tu ai săngerat pe negre căi,
Subt umilinții ce nu le știe cerul ;
Tu ai gemut, când te pătrunse fierul
De-au tremurat și neigașii tăi.

Și ochii tăi cei blânzi se înnoptară,
Și gura ta s'a 'nvineșit de chin,
Și duhul tău, ce nu putea să moară,
A smuls din trup suspin după suspin...

Un om, un om, prin patimile tale !
Și, totuși, cât de sus, lumina mea,
Te-a înălțat răbdarea sfântă-a ta !
De mila ta, la glasul tău de jale.

Să se deștepte morți de mii de vremi
Ș'adâncul lumii să se înfloare,
Iar Tu — să ai privirea iertătoare,
Un om să fii — și tot să nu blestemi !..

Cum au putut să stee laolaltă
Atâta chin ș'atâta bunătate ?
Se rătăcește mîntea și nu poate
Să te urmeze 'n lumea ta înaltă...

Al nostru ești : al celor slabi și goi —
Pământ fi-e trupul și 'n pământ s'ascunde,
Dar umbra ta rămase printre noi
Și inima-mi te simte orișunde :

De sufletul ce-a întâlnit mizerii
Și cu obolul său le-a vindecat.
Te-approii lin, prin negura tăcerii,
Și strângi în taină mâna care-a dat ;

Apostolului răsplătit cu ură,
Tu-i spui : Mergi, nu ești singur în durere !
Și gura ți-o 'nfrățești cu sfânta gură
Ce-a semănat nădejdi și mângăiere ;

De cel ce geme, neputând să moară,
Apropii cupa liniștii de veci,
Mereu sporește-a inimii comoară
Și dnum de zâmbet lași pe unde treci...

Al nostru ești ! Ce ochin văzu vr'odată
Că te-ai suit la cer, purtat de nori ?
Ce gând nebun svârli această pată
Pe cel mai mare dintre visători ?

Putut-a oare sufletu-ți să fugă
La cei senini și fericiți din cer,
Când jos, prin murmure de chin și rugă,
Atâtea brațe tremură și-l cer ?

Nu, nu ! Ale Golgotei reci piroane
Nu te-au lipit atât de strâns pe lemn ;
Cât te-a legat de-acest pământ nedemn
Nemărginirea rănilor umaue.

Atâta timp, cât lutul n'o să crească
Copii asemeni chipului tău sfânt ;
Atâta timp, cât liniștea cerească
Nu se coboară 'n inimi pe pământ ;

Cât timp nu vezi aieve tot ce seamenii,
Și ochii toți de plâns n'or fi deșerți, —

Atât de mult Tu, cel născut din oameni
Va trebui să mângâi și să ierți :

Atât de mult vei auzi jefire
Și rana ta va săngeră meru —
Imblânzitor de oameni prin iubire,
Tu ți-ai ales destinul cel mai greu !

...Dar, când vei smulge 'ntreaga omenire
Din somnul lung al greului răbdat,
Când nu va fi nici chin, nici rătăcire,
Atunce Tu zâmbi-vei împăcat ;

Atunce numai îngerul hodinii
Va coborî subt ochiu-ți înțelept :
Îți va culege de pe frunte spinii
Și-ți va închide rănile din piept.

N O A P T E

N'ai somn, în astă noapte de-așteptare !..
Nici pace n'ai : Din soarele de ieri,
O rază, un mănunchiu de scânteieri,
A 'ntârziat în ochi, tremurătoare —
Și nu se 'nchid pleoapele-arzătoare...
Ți-i inima numai de visuri plină...
Ca 'ntr'o biserică strălucitoare,
Când se aprind făclile la denii.
Așa, deodată, s'a făcut lumină,
In sufletul neadormit, pe care
Se scutură un stol de dulci vedenii...
Iar amintirea prinde să deșire
O tânăra poveste de iubire :
Eră'n amurg, pe drum, nici o vicașă...
Doar doi înflorași, în pasuri line,
S'au strecurat subt plopul cel înalt —
Și-atât de-aproape se priveau în față,
Că fiecare se vedea pe sine
In ochii celuilalt.

Dar ochii ei curând în jos căzură...
Intâi a sărutat-o el pe gură :
De-a-pururi gura dulce, ca de-albină,
Să înflorească 'n zâmbet de lumină !..
Apoi — din nou pe gura ce stă mută :
Să spuie numai vorbe dulci și glume !
Apoi pe ochi : să nu mai vadă 'n lume
Decât pe fericiitul ce-i sărută !..
Pe urmă ? N'a fost vis, ci o furtună
Ce s'gduie adâne, adâne răsună...
Orbi, fericiți, în elipele acele
Erau biruitorii sorții grele, —
Tot mai aprinse sărutări își dau —
N'aveau răgaz să cugete la ele,
Nici vreme să le numere n'aveau.

Ca ele viu — nemuritor ca ele...
Tresaltă, suflete al meu, și cântă !
De-acuma, nu te-i mai gândi la moarte...
Căci azi, de Ea, nimic nu te desparte...
C'un zâmbet, cu o vorbă spusă-a-lene,
Ea dete somn durerii pământești :
A dat vieții glasuri de sirene —
Umplu întreg pământul de povești...
O, suflete al meu ! Tresaltă, cântă !

Când fu să plece, ea-mi șopti : pe mâine !
Dar mâna mea 'n a ei mult timp rămâne.
Nici un cuvânt n'a rupt tăcerea sfântă —
Doar de departe a răspuns șoptirii
Prelungul fluer al privăghietorii —
Pe mâine ! Iată șoapta fericii
Ce mână elipele și mișcă sorii...
Pe mâine ! Orișice ungher al firii
Imi pare că repetă-aceste șoapte.
Destramă-te mai repede, o noapte,
In drumul veșniciei !
De ce n'am aripele vijeliei
Să mă înalț la pulberea de stele
Și să le sting pe rând,
Subt falfăirea aripelor mele —
Să vie sfântul „mâine” mai curând !..

...Dar zorii rumenese : Norocul vine —
El polește vârful, brazii, coasta,
De ce nu sunt un zeu în clipa-aceasta !
Orice dureri de pe pământ as stinge :
Aș izbucni în cântece divine,
Să 'mpart la toată lumea care plânge
Salutul unei fericii ce vine...

Fii tare, inimă ! Norocul vine...

O, suflete ! Doineste și tresaltă !
Tu, tu ești fericiitul din poveste !
Iar răzătorul chip cioplit de daltă
E visul tău ș'a ta domniță este...
Tresaltă suflete al meu, și cântă !
De astăzi, n'ai să tremuri singuratec
Și nu vei mai privi plângând la stele
Acum ești numai cântec și jertec

Interview-uri

...CU D-L AL. CAZABAN

Cineva, întrebându-l odată pe domnul Cazaban care-i sunt cele mai de seamă calități, domniș-sa a răspuns: sunt liberal, vânător și prozator.

Asupra celei dintâi însușiri, să ne dea voie onoratul interviueat de azi să ridicăm o mică contestație. Dacă domniș-sa ar fi fost cu adevărat ceeace pretinde că este de 25 de ani, ar fi ajuns până în prezent cel puțin senator de drept. Nu, deci. Domnul Cazaban e simplu soldat credincios al celui mai forte partid de guvernământ. Ostaș dintre aceia hătri care și desfășoară superiorii cu soavele, cu glumele și mimica lui, care poartă hainele ajustate și mănâncă pela popotă.

Nenea Alecu are o însărcinare pe club liberal, reducează o interesantă foaie săptămânală pentru săteni și e prietenul vășfat al celor câteva zeci de foște și viitoare excelențe și al altor câteva sute de foști și viitori parlamentari

Asta, ca... om politic.

În ce privește a doua aptitudine, l-am văzut de câteva ori pe una din șosele ce duc afară din București, înarmat cu un haideuc și însoțit de câțiva prepelicari eleganți, iar la Capșa stând de preferință în cercul vânătorilor calificați. Dealtfel și pletele domniș-sale de zimbru întaritat și ochii aceia de vederișă inteligentă, mărturisesc un braconier predestinat.

Not prețuim mai mult calitatea pe care domniș-sa o citează la urmă: pe prozator. Declarăm aci că nu l-am citit în întregime, fiindcă volumele îi sunt în mare parte eputizate. Din cele câteva căpătate ca premii școlare ori cumpărate de-a dreptul din librărie, ne-a rămas impresia unui narator concentrat, duos, înănsprit de un umor înfepat și mănuiind cu precizie câteodată săbiile safirei. Schițele acelea vânătoresci au o savoare campestră cu totul specială. E dintre puținii scriitori români cari au schițat pe țărâmul nostru altfel de cât în cărțile de citire ori pe calendarele culturale.

Că a semnal și scos în volum o parte din foiletoanele scrise sub dictul unei anumite inspirații, însuși domniș-sa se întristează când își amintește de ele.

În afară de alte comune, anul trecut, domnul Cazaban a fost dăruit de Societatea Scriitorilor cu suma de 50.000 lei în vederea unui voiaj la Paris, unde umorisul nostru, ca o epigramă la adresa poetului Stamatiad, deținător al aceleiași mențiuni, a lăsat să-i cadă... mustățile acelea lepoase ca o mirișă din Bărăgan. Anul acesta, acelaș S. S. R. l-a premiat pentru volumul Pasărea răutăciată, editat de ziarul „Universul”.

Anii ce vin îi vor pune cu siguranță în seantă cel mai gras vânat: premiul național.

— E ADEVARAT, COANE ALECULE, CĂ SUNTEȚI DELA CARCASSONNE?

Hm! După opinia unui critic, poate că da. Altfel însă mai întâi că eu nu obișnuiesc să dau dedicații măgulitoare în dreapta și în stânga, mai ales criticilor și în deosebi

acestui critic al cărui prag nu l-a căleat vrcodată caligrafia mea. Într-o privință deci, se prea poate ca el să aibă dreptate, afirmând că sunt de prin părțile Carcassonnului. Unde pui ca eu întotdeauna prin diferite notițe i-am „criticat” cenealul și pe vizitatorii dumnealui.

Eu sunt moldovean dela Iași și am fost adoptat de familia Cazaban, al cărei nume l-am împrumutat în semn de omagiu. Dar biografia mea pentru publicul românesc cred că n'are nicio importanță... Înțeleg să fiu un scriitor celebru ca ea să intereseze. E destul de agitată, dar lipsindu-mi notorietatea largă a unora dintre literații noștri, cel puțin a lui Ion Miulescu, nu găsesem de cuvânt să mai insistăm asupra ei.

CONTACTUL MEU DINTAI CU LITERATURA — s'a produs printr-o împrejurare. Venisem în București să urmez școala de Arhitectură, al cărei director era Solescu și fiindcă-mi lipseau mijloacele de traiu m'am adresat lui Ștefan Petică, ziarist pe atunci, și care m'a recomandat corector la o gazeta. Prin corectură, am intrat în legătură cu scriitorii ziariști și artiștii vremii, așa că am rămas de atunci și până acum... literat, ca titlul meu cel mai înudat, desi nu arăt de bănos ca cel pe care mi l-ar fi dat Școala ce intenționasem să urmez.

DEBUTUL.

Întâiul meu volum cuprindea schițe mici mai mult gazetărești de cât de artă. A fost găsit totuși interesant și mi s'a prezis că voi mai scrie. A urmat „Incurcă lumă”. În acest volum, aveam o schiță „Folkloristul” în care satirizam pe filologii vremii și care a plăcut mult... folkloriștilor. Însfârșit „Cutrecând”, apoi „Destept băiat”, o muvelă de proporțiile unei jumătăți de roman.

AM CUNOSCUȚ BINE

— pe Ion Adam. Cred că scriitorul acesta a folosit multor prozatori din urmă, dar el a trăit în timpuri când, neavând abilitatea să scrie ca Delavrancea, Odobescu, Vlăduța și tocmai fiindcă avea o notă personală, criticii d'atunci nu l-au relevat așa cum ar fi meritat.

În cariera lui literară a dus în spinare o greutate mare și când s'ajungă pe culme, a venit un altul și a luat sacul.

Ion Adam, măcar că era băiat dela țară, avea distincția și prestația unui om care ar fi avut o veche tradiție de intelectuali în familie, care nu ar fi fost cum se zice, primul ce purta cravată. În priviri, avea o căutătură de adâncă blândețe și reverie, iar fruntea lui purta parcă nimbul genialității. N'avea cine-l înțelege. A murit de paralizie progresivă, destul de tânăr.

ȘTEFAN PETICĂ

Viirea lui Adam în proză se prădăse odată cu aceea a lui Petică în poezie. Ca poet, a suferit și mai mult. Nu era de loc apreciat de public și nici de critica timpu-

lui. Dacă n'ar fi avut cultura și talentul ziaristic, i-ar fi fost imposibil să-și prelungească existența scriind. Era batjocura glumeților de atunci cari se credeau de spirit. Totdeauna îl ironizau.

Se pricepea bine în sociologie și economie politică. Articolele lui din aceste ramuri au fost observate de Constantin Băicoianu dela Banca Națională și l-a luat colaborator la revista lui „Economia Națională”, unde Petică a scris o interesantă serie de articole, intitulată: „Morfologie socială”.

Banii pe cari-i câștiga, îi cheltuia cumpărând cărți în camera lui, avea atâtea volume, încât trebuia să pășească peste un maldăr de tomuri ca să se urce în pat. Se lunea în cărți. Cumpăra opere despre care în România nici nu se vorbea atunci. Citea francezește, nemțește și englezește. Ca studii, avea numai bacalaureatul, după care s'a lăsat de școală. Era și bun matematician.

Din cauza căștilor care-l ruinau, Petică umbla prost îmbrăcat, ceeace contribuia și mai mult la provocarea ironiei confrăților. Odată, mă întâlnește George Ranetti și-mi spune: Măi Cazaban, spune-i lui Petică din partea mea să mai dea pe la baie. Indignat, i-am răspuns, că la răndu-mi am să eu pentru el o însărcinare din partea lui Petică: Ranetti să facă bine și să mai dea din când în când și pela câte o bibliotecă.

Ironia și mai ales cretinismul confrăților lui a mers până acolo, că-l ridiculizau pentru motivul de a fi pus în loc de prefață la cartea lui de poeme o explicație personală intitulată „Argument”!

— ALTE AMINTIRI MAI AVEȚI ÎN LEGATURĂ CU EL?

— Da, însă mă tem să nu-i jignesc memoria. Astfel, odată mă întâlnește cu el, și-mi spune că a întâlnit la Expoziția Tinerimii Române pe Regina Elisabeta, căreia i-a dat toate explicațiile asupra tablourilor expuse, căci avea o adâncă intuiție și pricepere a artelor. Mai apoi, l-am întâlnit și pe Luchian care mi-a spus că nu l-a putut lăsa să intre în sala de expoziție, pentrucă avea gulerul murdar....

Era, precum cred că știi, și autor dramatic. Piesa lui „Solii păcii” are multe calități. Mă întreba dacă e oportun s'o prezinte la Național. N'am fost de părere, întrucât pe scena celui mai important teatru al țării se reprezentau atunci „Curcanii” lui Ventura și „Ocolul pământului în 80 de zile”. L-a fost, bine înțeles, respinsă.

PE ILARIE CHENDI

— deasemenen, l-am cunoscut bine. Când a venit din Transilvania, frecventa un cerc restrâns de ardeleni: Coșbuc, Goga, Aurelia Popovici, Iosif, Agârbiceanu și alții. Nu s'a putut desbăra multă vreme de caracteristica aceea a fraților noștri de peste munți, de a fi greoi în cugetare, în gest și vorbă. N'a trecut însă mult și am făcut cunoștința unui nou Chendi: vioiu, curtezan, prevenitor și suplu. Singur recu-

noștea că mediul de aci l-a influențat mult. Regreta că nu cunoaște limba franceză. Avea în schimb cultură germană foarte serioasă.

Era o fire foarte rectilinie. N'a bătut în struna nimănui. Când a apărut „Psihologia poporului român”, lucrarea aceea vastă și documentată a lui Drăghiceanu, el, făcându-i darca de seamă, a observat că dedicația autorului pentru Kalinderu e inoportună, fiindcă acesta nu ar fi meritato. Or, vezi dumneata, Kalinderu era un om cu multă trecere la Academie unde Chendi era bibliotecar și care deci i-ar fi putut face multe neajunsuri. Acesta îl ajutase chiar cândva.

Chendi a fost cel dintâi care l-a impus pe Goga. Despre talentul acestuia de poet, orator și bărbat de stat ne vorbea cu multă căldură. Ne atrăgea pe-atunci atenția asupra „Însemnărilor unui trecător”, una dintre primele lucrări ale poetului. Maioreșcu a scris mai pe urmă despre Goga.

Tot Chendi a relevat primul pe Mihail Codreanu. Seria despre el, cum ducându-se odată la Iași, l-ar fi găsit pe virtuosul sonetist vizând într-o cafenea, cum i-a ctit câteva poezii și cum au încheiat primele relații de prietenie. Mai târziu, după elogiul lui Chendi, s'a bucurat Codreanu de simpatia „Vieții românești”.

A lucrat împreună cu Kirileanu, bibliotecarul Palatului și avea o deosebită admirație pentru cultura și râvna spre cele frumoase a acestuia.

De Iosif era nedespărțit. Nu știu ce întâiți au survenit mai pe urmă, căci Iosif și Anghel au rămas la *Semănătorul*, iar Chendi a întemeiat „Viața literară” la care colaborau Coșbuc, Vlahuța, câteodată Cerna, Minulescu, Bassarabescu, Victor Eftimiu, Gorun ș. a. Se cunoaște antagonismul dintre *Semănătorul* și *Viața literară*. Cea dintâi privea revista lui Chendi ca să zice așa, de sus. Mai ales Ion Scurtu o combătea pe temeiul că n'ar fi serioasă, că nu-i destul de populară ș. a.

Ceace este adevărat, e că *Viața literară* era cu mult mai vie decât *Semănătorul*. Minulescu, considerat trăsuit pe atunci, exaspera revista d-lui Iorga și pe profesori în genere. O, quae mutatio rerum!

Eu semniam acolo, în afară de schițe și nuvele și rubrica „Polemica mărunță”, care mă a tras o mulțime de vrăjmași, Ei nici ostăzi nu mă iartă.

Mare luptă ducea Chendi contra lui Macedonski, (care-l numia „sas” și „svab”) și care era un vrăjmaș neînduplecat al literaturii germane și apologist înflăcărat al spiritului francez. Macedonski era corespondent al câtorva reviste și gazete pariziene cărora le trimetea articole încărcate de elagii la adresa frecventatorilor cenacului său. Lucru curios, în urmă Macedonski a sfârșit prin a elogia literatura germană.

Și acum să revenim iarăși la Chendi. Câtva timp, am fost despărțit de el, căci împrejurările mă duseseră în provincie. La înapoiere, Chendi care, cum am spus pierduse accentul și manierele ardelenesti, am constatat că-i reveniseră iarăși. Schimbarea mi s'a părut foarte curioasă, mai ales că începuse acum să găsească multe calități scriitorilor și oamenilor pe cari la început îi înjurase. Aceasta a fost primul simptom al boalei, care l-a răpus, mi se pare tot paralizie progresivă. Și, cum se spune de unii că au căzut în starea copilăriei, el recăzuse în starea de... ardeleanism acut.

COȘBUC ȘI VLAHUȚA.

— erau când i-am cunoscut eu, ambii, referenți la Casa Școalelor. Bunul Badea Gheorghe făcea întotdeauna referate favorabile, pentru tinerii în care descoperea o cât de mică scântie de talent; pe când Vlahuța niciodată n'a găsit vreun debutant care să se bucure de cineva încurajării Ministerului.

Mi-amintesc odată că am prezentat unui Ministru al instrucției cartea mea „Deștept băiat”. Acesta a trimis-o lui Coșbuc să refere asupra ei. Autorul *Baladelor* a observat că volumul, deși povestește o faptă imorală și deci n'ar putea fi cumpărat pentru Bibliotecile populare, totuși fiind serisă interesant, găsește de cuviință că ar merita încurajarea onoratului Minister. Mi s'a dat 400 de lei, cecace era o sumă destul de însemnată pe vremea aceea. Ba ministrul mi-a făcut cineva să-mi citească și cartea!

CRITICĂ.

— De recenzii favorabile, m'am bucurat din partea lui N. Iorga, Ion Trivale, Ilarie Chendi, N. Apostolescu și alții. D. Mihail Dragomirescu, măcar că potrivindu-mă vremii d'atunci, făcusem câteva glume destul de stupide pe socoteala lui, când am seos o carte la Steinberg, mi-a dat o prefață plină de laude. Găsese prilejul să-i aduc acum toate omagiile mele pentru dragostea ce a arătat întotdeauna literaturii, pentru toată solicitudinea față de scriitori, calități care-l onorau încă din timpul când miniștri, criticii și oamenii mari ai vremii nu credeau decât în doi-trei purtători de condei.

DINTRE MINȘTRI.

— cel dintâi care a dat atenția scriitorilor și i-a încurajat efectiv sub forma de ajutoare, burse, premii, asistență la banchete, ș. a. a fost răposatul Costică Arion, care în afară că era un eminent bărbat politic, nu se ocupa vreodată cu beletristica propriei zisă. El a numit pe Gârleanu director la Teatrul Național din Craiova, el a ajutat mult pe Iosif și pe Anghel, el a rupt cel dintâi vălul de indiferență al politicianilor față de literați.

Pe atunci, erau considerați scriitorii de către putericiile vremii numai un Delavranca, Coșbuc, Caragiale și alți doi trei. Noi, tinerii eram triuși întotdeauna la plimbare sau la... muncă, de câte ori solicitam o slujbă, ori un ajutor bănesc.

Odată, eram la teatru într-o lojă cu Goga, Eftimiu, Chendi și alții. Se reprezenta o piesă a lui Delavranca, plină de retorism ca toată literatura lui, și în care în actul întâi, nusea: „cânte privityghetoea, și în al II-lea eucul. La ridicarea cortinei pentru actul III, am spus prietenilor în glumă, eu care eram vânător pasionat: Să știți fraților că dacă o mai cânta și'n actul ăsta vreo pasăre, mă duc s'aduc pușca...

— *Apropos. Suntuți vânător de marcă: ce o'a mânat către această pasiune?*

— Sunt mai multe feluri de a înțelege vânătoarea: întâi, când cineva o are prin atavism, apoi alții cari o fac din necesitate, ca de pildă pescarii și alții cari o fac din gustul de a da lovitură de sport, ca să facă de pildă o mișcare așa zisă „pour le beau gête”. Știi, sunt unii cari la popice când dau toate lemnele acelea jos, se cred adevărați eroi! Și însfârșit al-

ții cari o fac din plăcerea de a savura de corurile de vânătoare: un răsărit sau un apus de soare, o baltă, un munte, un tufăriș, o moară, etc. Și să exclame ca fetel de pension: Ce poetic!

— *Iubiți natura?*

— Destul de mult. Mai mult decât unii poeți cari și confecționează poemele idilice în cabinet cu perdelele trase, ori la Capșa, în fum de tutun. Adrian Maniu, distinsul poet a spus cu ocazia apariției volumului meu „Pasărea răcăciță” că vănez mai mult imagini decât prepelețe și iepuri.

Am vânat în timpul războiului cu Brătutescu-Voinesti, cu Sadoveanu și Locusteanu la Podul Iloaiei. Ceream odată unui colonel o căruță ca să ne ducem la câmp.

— Da' mai du-te domnule și mpușcă și Nemți.

— Păi, Domnule Colonel, i-am ripostat, ăia se mpușcă mai greu și apoi nici nu se mânăncă... (Mi-a pus la dispoziție vehiculul).

— *Ați făcut războiul, se vede...*

— Da, însă la partea sedentară. M'am angajat de voie la Batalionul de specialități, al cărui comandant era vâru-meu. În orice caz, am dreptul să sfidez pe toți acei cari n'au avut ca mine veri colonci.

— *Despre confrăți, ce mi-ați putea spune?*

— Multe și totuși nimic. În raporturile cu criticii și colegii de literatură, să fiu dacă s'ar putea, surdo-mut.

— *Versuri ați scris?*

— Deloc. Imi pare rău. Unii spun că sunt un om de spirit și eu cred că aș fi făcut poate epigrame.

— *Dar îmi nchipui că agreești totuși poezia...*

— Nu prea. Fiindcă, gândesc eu, între un prozator și un poet trebuie să existe un perpetuu antagonism. Ba chiar să nu se poată suferi unul p'altul. Cine scrie și versuri și proză, sfârșește prin a nu face temeiunic nici una nici alta. Mă rog, vorba vânătorului „Cine alcarg după doi iepuri”...

— *Pe care dintre cărțile d-voastră o preferați în deosebi?*

— Pe nici una... Am scris vreo 15 volume și mai am gata de tipar alte două-trei. N'am curajul să le recitez. Vreau să le revăd. Nuvele vechi de 20 de pagini, am văzut că le-aș putea reduce la jumătate. Și când te gândești că recenziții depe vremuri găseau că stilul meu e foarte sobru!

Din fumul și gălăgia dela Capșa, ne-am strămutat conorbirea la una din mesele Clubului liberal de vis-a-vis, de unde congresiștii se retrăseseră cu câteva minute mai înainte. Vorbiserăm trei ore și sorbiseram tot câte atâtea cafele și țigări.

Un om de serviciu agita dela o vreme un măturoid. Ne-am ridicat căci ferestrele deschise, fumul din sală și praful stărnii la picioarele noastre ne da strănuturi de oameni gripați.

Era 11 noaptea. Afară, floarea tulumbelii lunii, adăpată din parcuri, stropia Capșata cu mireasmă de liliac înflorit...

N. CREVEDIA